

(Nachrichtenblatt
des Bundes
zur Befreiung der Ukraina)

Союзу визволення України

Виходить що тижня в неділю.

Річна передплата вносить 15 К., 15 Мар., 3 Дол., 6 рублів,
піврічна 8 К., 3 рублі, квартальна 4 К. 50 сот., 1-75 руб.

Ціна сього числа 40 сот., 15 коп.

Редагує Комітет.

Видає і відповідає за редакцію: Микола Троцький.

Адреса редакції: Wien VIII., Josefstädterstraße 79, II, Tür 19.

Адміністрація: Tür 6. Телефон: 13430. Чек. конто: ч. 107.090.

Менших рукописей і віршів не звертаєть ся; з приводу того не входить ся в ніяку переписку.

IV рік. Ч. 22.

Відень, 27-го мая 1917.

Ч. 152

Нове міністерство в Росії.

В складі російського правительства зайшли великі персональні зміни: міністер заграничних справ Мілюков і міністер війни Гучков уступили, натомість у склад кабінету увійшло кілька представників соціалістичних партій. Теперішній склад російського міністерства представляєть ся так: його головою й міністром внутрішніх справ є князь Львов, міністром заграничних справ Терещенко, міністром війни і фльоти Керенский, міністром просвіти Мануйлов, міністром фінансів Шингарьов, міністром комунікації Некрасов, міністром хліборобства Чернов, який належить до партії соціалістів-революціонерів, міністром для справ поживи Плеханов, провідник с.-д. фракції меншевиків, міністром публичних робіт Скобелев, соц.-демократ, міністром почт і телеграфів кавказький соц.-дем. Церетелі, міністром справедливости Перверзев, а крім того кн. Шаховской і проф. Грім, обидва кадети, є міністрами без портфелів для підготовки скликання Установчих Зборів.

Змінене тимчасове правительство видало таку відозву: Новозорганізоване, доповнене заступниками революційної демократії тимчасове правительство оголошує, що воно енергійно доведе до здійснення виписаних на своїм прапорі ідей вільності, рівності й братерства, з котрих виникла велика російська революція.

1. Що торкаєть ся заграничної політики, тимчасове правительство за згодою цілого народу відкидає всяку гадку сепаратного миру, але змагає відкрито до привернення загального миру, котрий одначе не простував би ані до опанування інших народів, ані до забрання їх народніх здобутків, ані до насильних загарбань їх областей, до миру без заборів і відшкодовань, на підставі власного права народів. Тимчасове правительство поробить кроки поєднання з союзними державами на основі відозви з 9 квітня.

2. В переконанню, що розгром Росії і їх союзників був би велике джерелом пригноблення для народу, але й відсунув би далеко закінчення світової війни на згаданих основах або зробив би його неможливим, — тимчасове правительство вірить, що революційна армія Росії не допустить, аби німецькі війська знищили наших західних союзників, щоб потім звалити ся цілою силою оружя на нас.

3. Тимчасове правительство буде поборювати злі економічні відносини в краю через систематичне впровадження контролю правительства та громадянства над виробом, перевозом, виміною і розділом продуктів і переводити там, де се буде потрібно, також організацію продукції.

4. Поробить заходи всякого роду для охорони праці.

5. Полишаючи Установчим Зборам розв'язати справу передання ґрунтів працюючим, тимчасове правительство переведе потрібні заходи, щоб забезпечити як найбільші за-

паси потрібних для краю засобів поживи й урегулювати оброблення ґрунту в інтересах народного господарства.

6. Тимчасове правительство буде старати ся перевести фінансові реформи на демократичній основі та зреформувати їх в тім напрямі, щоб маючі кляси платили більше безпосередніх податків (податки від спадщини, від воєнного зиску, від нерухомої власности і т. ин.).

7. Праці в інтересі заведення демократичних реформ органів самоуправи будуть провадити ся безупинно й поспішно.

8. Уживе всіх можливих засобів, аби Установчі Збори зійшли ся в Петрограді можливо найскорше.

Зазначені зміни в кабінеті міністрів є результатом майже двохмісячної боротьби між тимчасовим правительством і Радою робітничих і солдатських депутатів, що часами прибирала досить гострі й небезпечні форми. Шляхом довгих переговорів пощастило нарешті осягнути утворення нового тимчасового міністерства, в яким зеднані представники всіх головніших російських партій. В наведеній програмовій заяві нового правительства зазначено в загальних рисах плян його робіт. Від вироблення якогось пляну до його переведення ще дуже далеко. Але треба сподівати ся, що з вступленням соціалістів до правительства зменшать ся тертя між правительством і Радою робітничих та солдатських депутатів; що вони не зникнуть цілком, про те свідчить та обставина, що між міністрами нема представника Ленінської групи — „большевиків“.

Зміни в складі кабінету міністрів вплинуть на заграничну політику Росії в значно меншій мірі ніж на внутрішню. Сама по собі присутність соціалістів у складі правительства ще не наближає Европи до миру, бо такий „соціал-патріот“ Плеханов є на свій спосіб негіршим імперіалістом ніж Мілюков. Програмова декларація нового правительства між иншим стверджує, що справа привернення миру є у високій мірі складною. Залежить вона від міжнародніх відносин у значно більшій мірі ніж від особи того чи иншого російського міністра або тої чи иншої правлячої партії або коаліції партій. Трьохлітня війна розвинула в обох групах противників величезну інерцію боротьби, зеднала членів кожної з ворожих груп тисячами матеріальних і психологічних звязків, яких не змогла знищити й велика російська революція. Соціалістичні члени нового кабінету залежать, правда, в меншій мірі від своїх імперіалістично настроєних англійських та французьких товаришів ніж Мілюков і Гучков від англійського правительства, але ті точки декларації, які присвячені цілям війни, написані очевидно не без впливу західно-європейських союзників Росії. Нове правительство обіцяє почати переговори з союзниками Росії в цілях привернення миру без анексії і відшкодовань. Чи матиме

воно в сій справі більше щастя ніж попереднє правитель-ство, невідомо. В усякім разі відмова від анексії і відшко-доваць нічого нового в собі не містить, бо й Мілюкова вже примусили були признати сї засади. Сама відмова від анексії в устах відновленого правительства також не є ще признаннем непорушности території воюючих держав. Признан-нем права кожного народу на самоозначенне в найдалше йду-чим змислі сього слова представники поневолених націй можуть тішити ся. Та коли деякі російські соціалісти хочуть здобути право вибору вільної приналежности до тої чи иншої держави лише для ельзас-лотринзьких Французів і познанських Поляків, а не признають тогож самого пра-ва для Ірляндців і загрожують багнетами прихильникам української державної самостійности, то сим вони ледве чи прислужать ся справі привернення миру. Загалом треба на-жалъ сконстатувати, що деякі російські соціалісти, пони-ючи ся абстрактними ідеями рівности, волї й братерства, які кождий розуміє так, як йому хочеть ся, нічого нового не вносять до російської політики. Збирають ся вони „боронити“ й „визволяти“ цілий світ, забуваючи, що найважнішою справою було-б боронити ся проти того страшного неладу, який панує тепер в Росії, та визволити остаточно й найповніше поневолені народи самої Росії.

Нове правительство обіцяє зробити все можливе, щоб прискорити скликанне Установчих Зборів, але що воно при-знає можливим зробити, поки-що невідомо. Представників українського народу не покликало воно до свого складу й до співробітництва в приготуваннях до скликання Установ-чих Зборів. Терещенка таким представником українського народу ледви чи можна уважати, — ніяких близших відо-мостей про його національні переконання не маємо. Колиб нове правительство складало ся в порозумінню з національ-но-політичними заступниками українського народу, вони певно послали-б від себе людину з виразним національним ім'ям. Взяти участь у центральнім органі для приготування Установчих Зборів Українці мають тим більше право, що вони взяли видатну участь у переведенню революції. Скла-вши нове правительство без огляду на національний склад держави, Росіяне тим самим у деякій мірі показали, що уважають революцію виключно ділом державної нації, що може очевидно допровадити до небезпечних інцидентів ще до скликання Установчих Зборів.

Загалом треба сконстатувати, що увільнення Росії від засад централізму йде ще повільніше ніж розвиток миро-вих тенденцій.

М. Троцький.

Житте і діяльність Івана Франка.*

I.

Діточі літа. Народня школа. Гімназія. Початки літературної творчости.

Іван Франко родив ся 15 серпня 1856 р. в селі Нагує-вичях, дрогобицького повіту, в Східній Галичині. Його батько Яків був заможний селянин, який побіч хліборобства займав ся також ковальством; його мати була з роду загонової шлях-ти Кудльчицьких. Іван був найстаршою дитиною; по нїм прий-шло ще трьох братів і одна сестра, яка одначе швидко вмер-ла; вийшовши вдруге заміж, його мати мала ще одну доньку. Всі вони zostали ся селянами.

На шостім році життя віддав батько Івана до сільської школи в сусіднім селі Ясениці Сільній, де він жив у Павла Кудльчицького. Була се письменна людина, яка помагала Іва-нови в науці. В сій школі пробув він два роки, за які вив-чив ся читати по українськи, по польськи й по німецьки, пи-сати, рахувати та співати до служби божої. По сім віддав його батько до нормального школи Василян у Дрогобичі, до другої класи. В селянській одїжці, боязливий, несмілий, притім часто немитий, був він цілий курс посміховищем в класі, а

також натерпів ся досить від деяких нелюдських учителів. Одначе при кінці першого курсу на превелике диво цілої кла-си та своє власне дістав т. зв. першу льокацію, себто був признаний найліпшим учеником в класі.

В два місяці після сього на сам Великдень помер Івано-ви Франкови батько. До матери, яка мусіла швидко вийти за-між, щоб запобігти упадкови господарства, пристав молодий парубок з Ясениці Сільної Григорій Гриник, чесний і енергій-ний чоловік, про якого Іван Франко висловляв ся як найгар-нійше. Його заходами Іван Франко скінчив нормальну шко-лу й перейшов до гімназії в Дрогобичі. В гімназії повторило ся з ним те саме, що у Василянській школі. З початку ніхто не звертав на нього уваги й він цілий перший курс сидів в „ослячій лавці“, в самім куті, та добув пальцями діри в стіні. Але при кінці курсу дістав другу льокацію і так ішов цілу гімназію другим, третім або першим учеником. Шкільної науки не любив, але зате ставали йому в пригоді незвичайні здібности; пам'ять мав таку, що лекцію історії, яку учитель говорив цілу годину, міг опісля подиктувати майже дословно. Коли був у шостій класі гімназії, вмерла йому мати.

Скінчивши сьому класу, перший раз не поїхав на вакації до дому, де що вакацій пас худобу та помагав при збірці сіна та збіжа, тільки вибрав ся на прогулку в околиці Дрогобича й Стрия, пізнаючи вперше околиці й людей поза своїм рідним селом і містом шкільної науки.

В 1875 р. Іван Франко скінчив гімназію, здав іспит зрі-лости й вибрав ся до Львова, де вступив на філософський відділ університету. У вищих класах гімназії познайомив ся Іван Франко з українською, польською, німецькою і французь-кою літературою в розмірах, можливих у провінціалнім місті, беручи книжки з шкільної бібліотеки, від учителів, від стар-ших товаришів, а також купуючи їх і складаючи собі власну бібліотеку.

Ще в низших класах гімназії почав він збирати народні пісні, а далі — писати віршом і прозою. З учителів, які мали вплив на його розвиток, згадує він Поляка Юлія Турчинсько-го, белетриста й критика, та відомого українського природо-знавця Івана Верхратського. До писання захожував його та-кож приклад його старших шкільних товаришів: Дмитра Віш-ковського й Ізидора Пасичинського, які одначе не гідняли ся вище віршоробства для партійних потреб москвофільського табору.

В хвилі скінчення гімназії назбирало ся в Івана Франка кілька грубих зшитків писань. Були в них оригінальні писан-ня, як любовні вірші, драми й віршовані оповідання; були й переклади: Антігона й Електра Софокла, дві пісні Одиссея, значна частина Йова, кілька глав Ісаї, кілька пень Н. Люб-люнців, два перші акти драми Іуцкова „Уріель Акета“ й ин-ше.

Також друкувати свої писання почав Франко в „Дружній“ гімна-зії, а саме в львівськїм „Друзі“, де в 3-ім числі 1874 р. (ст. сон- мая 1874 р. появил ся його перший друкований тв. р. — сон- мая 1874 р.) появил ся його перший друкований тв. р. — сон- мая 1874 р.) „Народня пісня“. Свої писання в „Друзі“ підписував Іван Франко спершу не своїм іменем, а псевдонїмом Джеджалик.

II.

У львівськїм університеті. Студентське товариство „Академічний Кружок“ і його журнал „Друг“.
Народовий і москвофіль. Київські Українці і Драго-манів та їх відношенне до галицьких справ. Листи Драгоманова до редакції „Друга“ та їх вплив на часть молодїжи, зокрема на Франка. Франко й Пав-лик. Тодїшній літературний доробок Франка. Ареш-тування і засуд за соціалїзм. Осуд суспільности.

Приїхавши в осени 1875 р. на університетські студії до Львова, опинив ся Іван Франко в тім гурті академічної моло-діжи, з яким мав зносини ще в гімназії, через редакцію „Друга“. „Друг“, який виходив від квітня 1874 р. до липня 1877 р. видавало товариство академічної молодїжи „Академічний Кружок“, який зоставав ся під впливом „староруської“, „твер-дої“ або москвофільської партії. Академічна молодїж україн-ського напрямку гуртувала ся в окремім товаристві „Дружній Лихварь“, яке зоставало під впливом старшого покоління

* З приводу першої річниці смерті Івана Франка (23 мая) починаємо друкувати під сим заголовком більшу працю д-ра М. Лозинського про Ів. Франка.

українського напрямку, що називало себе народовцями або українофілами.

Головна різниця між обома напрямками була в поглядах на народність і мову. Народовці уважали український народ окремою самостійною народністю; українську мову — окремою самостійною мовою, здатною до літературно-наукового розвитку нарівні з мовами інших культурних народів. Для москвофілів український народ був тільки частю російського народу; його мова — простонародною відміною (діалектом, наріччям) російської мови, яку на їх думку повинен прийняти український народ як уже готовий, вироблений орган свого духового розвитку. Се була поки-що теорія. В практиці вживали москвофіли мовою мертвеччини — мішанини церковно-славянської, української, польської й російської мови, яку уважали переходовою стадією до чистої російської мови.

З другого боку сліди сеї мовою мертвеччини були видні і в літературі українського напрямку, в якій тільки ще йшов процес творення новочасної української літературної мови. Через те різниця мови в літературі обох напрямків у практиці не була ніякою дуже значною; багато тодішніх видань творить своєю мовою неначе міст між обома напрямками.

Поза поглядами на народність і мову обидва напрямки різнилися мало. Думка української політичної самостійності була для ширших кругів народовців тільки святою мрією. Москвофіли, хоч і мріяли про прихід Росії, в щоденнім життю тим пильніше показували свій сервілізм австрійському правительству. Хоч народовці уважали себе демократами й поступовцями, а москвофілів аристократами й консерватистами на лад польської шляхти, однак в дійсності великих різниць в поглядах на справи політичні, соціальні, культурні між обома напрямками не було. Радикальний демократизм народовців 1860-их років, що повстав був під впливом творів Шевченка, в той час був уже значно затертий, почасти під впливом творів консервативних елементів, що згодом поприставали до партії народовців.

Часи, про які говорить ся, перша половина 1870-их років, були се часи живої виміни думок між галицькими народовцями й гуртом київських Українців, від яких найчастіше виступав д Галичанами Михайло Драгоманів, як літературна Франціяським журналі „Правда“, так і особисто. Ся виміна в писанні довела до порозуміння й київські Українці рішались; буди за границею власний орган, який поручили видавати Олександр Драгоманову.

Сень Нячи за галицькими справами, Драгоманів звернув своєю увагою й на „Друг“ . Користаючи з нагоди, що там у статті „Новое направление украинской литературы“ (чч. 17 і 18 з 1874) зачілено його статю „Литература російська, великоруська, українська й галицька“ („Правда“ з 1873-4), звернув ся він до редакції „Друга“ з листом, який редакція помістила в 11 ч. з 1875 р. в перекладі з російського оригіналу на свою мову мертвечину. Відповідь редакції викликала другий лист Драгоманова, поміщений в 5 ч. з 1876 р., — вже в російським оригіналі. Відповідь редакції на сей другий лист викликала третій лист, поміщений — також в російським оригіналі — з заявою редакції, що вона в основній думці годить ся з автором і тому містить сей третій лист без дальшої відповіді.

Тема всіх трьох листів, — що таке українство. Автор розвиває думку, що його суть — розвиток українського народу при помочи народної мови на європейських культурних основах. Для характеристики нехай послужить отся виписка з другого листу: „Коли ми не хочемо відділити просвічених верств в окрему касту й рівночасно засудити їх діяльності й літератури на мертвість і недостачу оригінальності, то ми повинні по зможі старати ся висловляти наші думки готовою мовою „хлопів“, а де не можна, там повинні творити слова в душі народної мови і як найбільше зрозумілі для народу. Як бачите, тут ставить ся питання не тільки про одну мову, а про цілий напрям культури й діяльності просвічених верств. „Україніщина“ — се не тільки література в народній мові, себто в мові більшості; се передача народови світової цивілізації. переважно, коли не повне посвяченне інтелігенції, яка могла

виготовити ся тільки тому, що народ працює, обливаючи ся потом, для служби сьому народови — моральної, політичної, соціально-економічної з метою усунути від народу темноту, неморальність, визиск“.

Листи Драгоманова викликали серед молодіжи, до якої були звернені, велике вражіння, котре можна було зауважити і в заявах редакції „Друга“ до кожного з листів. Часть членів „Акад. Кружка“ перейшла до українства й на загальних зборах 1876 р. переперла навіть вибір свого виділу. В редакції „Друга“ почала брати верх народня мова й реальніший зміст. А хоч „Акад. Кружок“ опанували швидко знову москвофіли, а „Друг“ після арештування редакції в липні 1877 р. перестав виходити, — однак зерно, кинене Драгомановим, видало плід. Його думками перейняла ся група молодіжи й почала їх проповідувати, не лякаючи ся ані переслідувань властей, ані осуду своєї суспільности. Найвизначнішим представником сеї групи виступає Іван Франко.

До „Акад. Кружка“ вступив Іван Франко тому, бо при нім видавав ся журнал „Друг“, в яким — як сказано — він ще з гімназії містив свої писання. Але се зовсім не означало його партійної приналежности. Національні і мовні спори, серед яких він опинив ся у Львові, були для нього чужі й мало зрозумілі і він зразу читав ся то в сей то в той бік. Так напр. свої твори писав він вдома народною мовою фонетикою, хоч в „Друзі“ друкували їх спершу мовою мертвечиною й етимологією.

З молодіжи, яка гуртувала ся в „Акад. Кружку“ й редакції „Друга“ та з якою Драгоманів познайомив ся, їдучи через Львів на еміграцію, найбільше зійшов ся з Драгомановим Михайло Павлик, який відтоді зоставав з ним в постійній переписці. Іван Франко тоді з Драгомановим особисто не зійшов ся; бачив його тільки раз в університеті, коли Драгоманів заїшов був на виклад проф. Омеляна Огоновського. Зате заприятелював ся Франко з Павликом, через якого посприлюдно зоставав під впливом Драгоманова.

Велике вражіння зробили на Франка листи Драгоманова до редакції „Друга“. З них довідав ся він, що треба читати з європейських літератур і який напрям надати своїй власній літературній творчості. Під їх впливом знайшов він щодо народности, щодо мови, щодо літературної творчості, щодо розуміння політичних, культурних, соціальних питань певний шлях, який був рішачий для цілого його життя.

Зазначило ся се найперше в його літературній творчості. Його фантастична повість „Петрії і Добощуки“, яка друкувала ся в „Друзі“, дістала реальніше закінчення, в яким піднесено вагу читальне і господарських спілок. Теми до своїх оповідань починає він брати з народнього життя. В поезії звертає ся до суспільних тем і зразу підіймає ся до такої поетичної висоти, як в „Наймиті“. Вкінці звертає ся до перекладів тогочасних європейських письменників, даючи рівночасно нариси про їх творчість.

Так вибиває ся Іван Франко між початкучими письменниками свого покоління на перше місце. Його друкований літературний доробок представляє ся — як на перші роки творчості — зовсім поважно: цілий ряд віршів у „Друзі“, два випуски збірки „Письма Івана Франка“ (в перший випуск увійшли вірші п. з. „Баяди і розкази“, в другий три оповідання з серії „Борислав“), повість „Петрії і Добощуки“, оповідання з народнього життя, переклади, літературні нариси.

Серед сього в липні 1877 р. Івана Франка арештовано. Ся доля постигла його як одного з підозрілих о соціалізм і о зносини з Драгомановим, який в очах галицьких властей виріс на заграничного шефа тайної соціалістичної організації. — Арештування соціалістів — Галичан і російських емігрантів — почали ся були вже з початком 1877 р. Разом з Франком постигли вони редакцію „Друга“, Михайла Павлика, Остапа Терлецького, який ще в 1860-их роках як член віденської „Січи“ познайомив ся з Драгомановим і від тоді зоставав у постійних зносинах з Драгомановим і іншими київськими Українцями. — Франка арештовано на основі згадки про нього в листі Драгоманова, сконфіскованим при арешту-

ванню польського емігранта Котурницького. В тім листі писав Драгоманів, що повинні робити українські поступові гуртки і між ин. згадав також імя Франка, який на його думку мав би обіхати Угорську Русь.

Арештування за соціалізм упало на Франка ненадійно й безпідставно. В тім часі він політичними й соціальними питаннями, зокрема соціалізмом, займав ся значно менше ніж літературними питаннями й соціалістом у точнім розумінню слова ще не був. — В арешті просидів Франко 9 місяців, на які склало ся предовге слідство й кількатижневий засуд за приналежність до тайної міжнародньої соціалістичної організації, доказану на думку прокуратора й суду згаданим листом Драгоманова.

Коли порівняємо се з пізнішими відносинами, серед яких стало можливо явно організувати соціально-демократичну партію, висилати делегатів на міжнародні соціалістичні конгреси і т. д., — то зрозуміємо, за що приходило ся тоді переносити такі арештування і засуди.

Неменше характеристичні й тюремні обставини, в яких доводило ся жити тоді політичним арештованим. „Мене — пише Франко в своїй автобіографії — трактовано як звичайного злодія, посаджено між самих злодіїв та волоцюг, яких бувало в одній камері зі мною по 14—18, перекидувано з камери до камери при ненастанних ревізіях та придирах (се, бач, за те, що „писав“, себто записував на випадково роздобутих картках паперу випадково роздобутих олівцем піснї та приповідки з уст соузників або свої вірші), а кілька тижнів я просидів у такій камері, що мала тільки одно вікно й містила 12 людей, з яких 8 спало на тапчані, а 4 під тапчаном з недостачі місця. З протекції, для свіжого воздуха, соузники відступили мені „найліпше місце до спання — під вікном насупроти дверей; а що вікно задуха задухи мусіло бути день і ніч відчинене й до дверей продувало, то я рано будив ся, маючи на голові повно снігу, навіяного з вікна“.

Такий тюремний хрест одержали молоді ідеалісти за шуканне нових шляхів для загального добра. — Коли-ж вийшли з арешту, зустрів їх — пише Франко — „сто разів тяжший і несправедливіший засуд усеї суспільности. Мене викинено з „Просвіти“, заборонено приходити на „Бесїду“, а люде (з старших), які хотіли мати зі мною яке небудь діло, видали ся зі мною тільки в секреті, що мене ще дужше принижувало“.

Др. М. Лозинський.

(Далі буде).

Голоси російської преси про українську справу.

В звязку з українським національним конгресом, який відбув ся у Києві під час Великодних свят, а головню в звязку з тим „непорозумінням“, яке мало місце перед конгресом між представниками київської Ради робітничих і салдатських депутатів і представниками Української Центральної Ради, а перєбг якого наші читачі знають з попередніх чисел „Вієтника“, цілий ряд органів російської преси присвятив особні статі українській справі, з якими варто познайомити ся.

Петроградський радикальний „День“ з дня 8 квітня ст. ст. в передовій статі п. з. „Пекуча справа“ між иншим пише: „Російська демократична інтелігенція відносила ся досі несерйозно до українського питання. Лише небагато людей, а в їх числі Петро Струве, розуміли його значінне для Росії. Вірний засадам велико-державного імперіалізму, Петро Струве вказував на небезпеку, яка загрожує ідолови централізму. Але сей ідол повалив ся разом з самодержавєм, а нових богів на його місце ще нема. „День“ виступив у своїм часі против імперіалістичної проповіді Петра Струве. Він указував на законність національних змагань українського громадянства й протестував проти політики національного гнету, яку під фірмою високих визвольних задач насаджувала російська адміністрація в окупованій частині Галичини. З щирим почуттєм радости

може вітати „День“ український національний конгрес у Росії, першу ластівку скасування національного кріпацтва народів Росії.

„На конгресі поставлено питання про федеративну республіку. Се питання занадто складне, щоб його можна було порішити, покликуючи ся на якусь точку тої чи иншої програми або на „виявленне волі“ окремої нації, яке дуже часто є виявленнем волі тої чи иншої націоналістичної групи. Тут треба рахувати ся з цілим рядом реальних умов, а передовсім з історичними умовами, в яких жили, вирости й простують до свого національного увільнення народи Росії. Не треба боятися нових слів, але не треба й захоплювати ся новими словами. Питання про форми державного устрою країни лєвіафана поставлено й не можна відмахнути ся від сього питання. Не можна його позбути ся відпискою або правом національного самоозначення“ (підчер. скрізь ред.)

Значивши, що інтереси єдності революції вимагають, щоб у боротьбі національних інтересів, які перехреснують ся, демократія найшла свою єдину й певну лінію, „День“ виводить дальше, що й „тут так само небезпечним може бути й національний більшевизм, для котрого розділ Росії є цілю національної політики, й національний нігілізм, котрий не помічає національного питання, уважає його мало що не шкідливою вигадкою, та космополітизм, що закриває централістичну русифікаторську політику. Питання се занадто важне, тому байдужність і неуважливність до нього є тільки на руку націоналістичній агітації, а вона загрожує здобуткам революції“.

Вкінці „День“ констатує, „що соціалістична преса не виказує відповідної уваги до національного питання в Росії“, що „тут показують ся наслідки байдужности, якою й до революції відзначала ся російська соціалістична думка до національного питання“. Але як видко з зацитованих уступів статі, також „День“ нічого позитивного в українській справі не сказав, збуваючи її сентенцією про шкідливість національного більшевизму й національного нігілізму.

В другій петроградській газеті, менш радикальній ніж „День“, але теоретично ближшій Українцям, бо репрезентує вона тепер опінію російських федералістів, а саме в „Русській Воли“ знаходимо в числі з дня 20/IV статю п. Лєпського п. з. „Українське питання“.

„З проголошеннем скасування національних обмежень — пише п. Лєпський — падають усеї перешкоди, які повалєне царське правительство ставило українському народови на шляху його вільного культурно-національного самоозначення, традиції якого українська демократична інтелігенція зберегла від XVII віку до наших днів, як святий огонь... В опублікованій в „Дні“ з 9 марта ст. ст. декларації Українців виставлено яко мінимум необхідних зараз же для України умовин розвитку те, що вкладаєть ся в понятте культурно-національної (? ред.) автономії, яка льогічно впливає з програми, урочисто оповіщеної новим правительством. Але мова йде тут не про пасивне допущєнне культурної праці для представників українського громадянства на користь свого народу, а про ті форми, в яких правительство готове дати підтримку й допомогу йому при скупленню всїх демократичних сил на Україні, в організуванню ним вільної народньо-громадської опінії — у використуванню правительством національного моменту при засвоєнню народними масами України цілого величезного значіння теперішнього моменту, у витворюванню горожанського духа, майже загашеного повалєним правительством та його попередниками. Хотіло ся-б не мати сумнівів, що тимчасове правительство правильно розуміє свою задачу в сій області, не зважаючи на неоднакову може позицію, яку поодинокі члени кабінету займали в сій справі раніше“.

Підчеркнувши таким чином, що правительство дало Українцям змогу культурної праці, маючи на оці свої інтереси, „Русская Воля“ з свого боку висловлює „мотиви,

які повинні бути провідними, як для правительства, так і для тих російських суспільно-політичних груп, що обов'язані підтримувати його при правильнім розумінню українського питання“.

„Перший з них — каже „Русская Воля“ — се мотив міжнародно-політичного значіння. Ні для кого не є таємницею, що громадська опінія союзних держав Франції й Англії майже без різниці партійних і суспільних поглядів та становищ не хвалила тої божевільної „політики“, що брутально доптала основи міжнародного права, яку провадили в Галичині „чорні ворони“ разом з мізерною купкою галицьких „дубровінців“, на землі, де не захолола ще кров героїв, нищучи майно української демократії, що сотворила собі міцну культуру, не зважаючи на переслідування, в боротьбі з сильнішим сусідом, без меценасів у своїм осередку й приятелів зовні — на запрацьовані дрібняки свого працьовитого народу. В Сибірі терплять тисячі засланих Галичан, винуватих лише в тім, що вони Українці, продані своїми Марковими 2-ми та Дубровініми... Сі факти понижують Росію в очах союзних і неутральних держав і є козирем в руках ворогів.

„Другий мотив — внутрішньо-державного характеру. Коли в устах старого деспотичного правительства називанне світової війни визвольною звучало яко святотатство, то причиною того була безперестанна політика поневолення одних народів і безсоромної брехливости запізних обіцянок иншим народам. У момент зеднання всіх сил держави кожний з народів, що входить в її склад, повинен дістати гарантію забезпечення його прав. Лише тоді можливий успіх спільної справи. Ся очевидна правда має значінне і міжнародного чинника у відношенню до австрійських Українців.

„Тепер задачі моменту вимагають від правителів Росії пекуче й невідклично стати у відношенню до Українців на висоту того державного розуміння, яке властиве їм яко випробованим політичним діячам. Міністер закордонних справ, яко автор статей під заголовком „Українській ірредентизм“ і автор ряду перестерігаючих виступів у Державній Думі в українській справі, та міністер справедливости, що увільнив митрополита Шептицького й завше був у тіснім контакті з жаданнями української демократії, розуміють очевидно велике значінне українського питання. Негайне державне підтриманне українських національно-культурних підприємств і опублікуванне признання правительства програми мінімума української декларації, яку можна здійснити перед Установчими Зборами, дасть тимчасовому правительству в руки силу, не меншу тої, котрою воно скріпило себе правильним порішенням фінляндського питання“.

Потішивши себе, що „сепаратистичних змагань у переважній більшості українських партій ніколи не було“, „Русская Воля“ накликує своїх читачів не лякати ся федералізму. „Оснований Драгомановим федералізм — каже автор статі — не повинен лякати російської соціально-політичної думки. Він виріє у сього ідеолога земської громади та її великого діла на ґрунті яскравої свідомости, вивчення й знання місцевих національних потреб, виплеканих історичною традицією кожного краю, що має своєрідну культуру, та пристосування до них законодатної праці. Формулу взаємних відносин Великої Росії й України, яка може означити й тепер їх бажаний характер, виголосив Костомарів ще в 40-х роках: „неразділімо, но і несмесімо“ (неподільно, але й несумішно) й вона пекуче вимагає зараз же усунути русифікацію, яка викликає ствердений ще Потебнею погубний процес випертя у Українців форм свідомости в їх національних формах без заміни їх новими“.

Закінчуєть ся статя в „Русск-ій Воли“ надією, що Українці напишуть на своїм прапорі Костомарівське гасло, звернене до братів Великої Росії: „Несумішно, але й неподільно“.

Як бачимо, й федералістична „Русская Воля“ дальше пригадки про Драгоманівський федералізм і Костомарівське

„Несумішно, але й неподільно“ не пішла в означенню свого відношення до української справи, але й се треба уважати поступом, хоч і подиктований він більше тактичними (за-границя) ніж мериторичними оглядами. В Петрограді російські публіцисти ніяк не в силі конкретно думати про українську національну проблему й виволікають на денне світло тіни Костомарова та Драгоманова, не знаючи, що позиція сих мужів у національній справі на теперішні часи трошки застаріла.

Та з Петроградом ще можна витримати й евентуально порозуміти ся, але з Москвою доведеть ся мабуть довгу боротьбу вести, доки вона серіозно почне рахувати ся з українською справою.

Московське „Русское Слово“ з 7 квітня ст. ст. з приводу чуток про намір Українців проголосити автономію не найшло нічого иншого сказати, як назвати се політичною авантюрою та виписати всякі політичні моралі. „Є один клич, — каже „Русское Слово“ — котрий повинен тепер єднати всі пестрі політичні партії, соціальні класи та групи Росії. Се безумовне признанне волі народу й обовязковість відкласти порішення корінних питань російського політичного й соціального життя до будучих Установчих Зборів. Колиб се не було призвано, справа російської волі була-б наперед програна безповоротно. Анархія чекала-б Росію і в її хаосі та страховищах загинули-б і самі Установчі Збори. Увільнити Росію від сеї страшної перспективи й довести народ до того моменту, коли він сам висловить свою волю про майбутній устрій країни, се основне завданне тимчасового правительства“. І далі: „Кидатись в огонь національного спору, творити примари розділу Росії є таким же злочинном, як кликати до самовільного порішення аграрного питання, до негайного захоплення та поділу земель... Устрій Росії в її цілім і окремих частинах відбудеть ся відповідно до бажання всіх народів, що заселяють Росію, і голосом сього бажання будуть лише Установчі Збори“.

Можна-б було признати сим, грізним з свого тону, увагам „Русского Слова“ децю рації, якби газета одночасно хоч двома словами висловила ся, чого мають надіяти ся Українці від майбутнього устрою держави, бо анархію вводить саме невизначеність становища зглядно відсутність усякого становища до національної справи, як її поставили поневолені народи, як у тимчасового правительства, так і серед російського громадянства. І нема чого дивувати ся, що насувають ся примари розділу Росії.

А вже зовсім кепсько заховуєть ся в українській справі російська преса на Україні. Вона далі сповняє свою русифікаційну й централістичну місію і, хоч бачить українство зблизька, нотуючи досить об'єктивно ціле багатство проявів українського життя, але відмахуєть ся від нього, як від докучливої мухи в літню спеку, й боїть ся стати на якусь дорогу. Найяскравішим прикладом сеї нерішечности може служити „Кіевская Мысль“, орган — як не як — поступовий, демократичний, навіть соціал-демократичний. Помістила й „Кіевская Мысль“ аж дві редакційні статі в українській справі, але крім вдоволення, що Українці не думають відразу відривати ся від Росії, нічого нового в статях не знаходимо.

В статі „До українських зїздів“ в числі з 6 квітня ст. ст. пише „Кіевская Мысль“ так: „Треба шкодувати, що відкритте ряду українських політичних і національно-громадських зїздів очевидно через політичних пльоткарів відбуваєть ся в атмосфері, якої в ніякім разі не можна назвати нормальною. Ще передтим, як зїзди сказали своє перше слово, пішли чулки про те, що Українці мають намір мало не самовільно здійснити перебудову Росії на федеративних основах, оскільки се торкаєть ся України, що вони завдають сим удар у спину російській волі та що хтось має намір відповісти на се ударом багнетів... Показало ся, що ніхто не має наміру негайно відокремлювати України... як ніхто не має наміру йти против Українців з багнетами.

„Можна бути ріжного погляду на те, чи потрібний Росії федеративний лад, але здаєть ся, не може бути спору,

що таке складне, зачіплює стільки різнородних інтересів питання, не розв'язується в такому, так мовити, приватнім порядку. Не розв'язується загалом, а не лише в умовинах війни, коли при виборі засобів треба бути особливо обережним. Коли говорять серйозно про думку, яку підсунувають Українцям, то доводить ся признати, що необхідно передумовою при розв'язанні питання про долю України, в якому порядку се порішення не відбуло ся, являється воля самого населення України... Сеї волі нікому не можна передати, жадним політичним чи культурно національним організаціям, хочби і яким поважним. Але ми знаємо, що навіть між українськими політичними діячами нема єдності в справі бажаного устрою України, погляд же й воля українського народу лишається поки-що цілком нев'ясненими. А коли сього нема, то при всім поважанню до д. Грушевського буде обережніше не брати за основу політичних плянів запевнення д. Грушевського, що він і його одностайні висказуваннями волі українського народу, а тільки саму волю українського народу. Ся воля повинна бути виявлена повно й свobodно, як і воля иншого населення України. Але очевидно, що по пляну, який приписують Українцям, організація при приватнім порядку загально-народних виборів ледви чи може дістати вислів народньої волі. Виявлення сеї волі повинно мати передумовою деякі державно-політичні обставини й на се треба було-б звернути увагу, коли на чергу стало питання про вислів волі України.

„Але треба признати й инше. Доля українського народу не може не інтересувати близько инших народів Росії. Разом вони жили століттями, разом терпіли лихо безправя, разом відвоювали волю і, здавало ся-б, разом можуть впорядковувати свою долю. Инше було-б поставлення питання, колиб ми мали діло напр. з завойованою країною, здобутою силою, коли з бажанням завойованого можна звичайно менше рахувати ся. Але оскільки ми маємо діло з народами, що довго жили одним спільним життям, і в усякій разі близькими по культурі, всяке порішення, яке ігнорує необхідність і можливість згоди між народами, ледви чи політично відповідає цілі.

„Загалом треба думати, що коли політичні сплетні й відбивали в якійсь мірі дійсні настрої, то се могли бути настрої кругів, дуже далеких від демократії (?). Українська демократія не може не знати, що її доля тісно зв'язана з долею російської демократії. Оскільки сильна ся остання й оскільки її сила та вплив будуть значні, остільки сильна буде й українська демократія. Коли російська демократія не укріпиться, не буде міцною і воля України, хочби вона й була установлена найбільш сміливим шляхом. А сила української й російської демократії полягає в її координованих виступах, в єдиній тактиці ведених нею народніх мас, в підтриманню та скріпленню солідарности народів. Треба дружно працювати для перемоги демократії, лише вона принесе і Росії і Україні всі добра дійсно демократичного ладу“.

Маємо отже тут стару пісеньку про спільність задач російської й української демократії в утвердженню нового ладу, але не маємо нічого про те, чого мають сподівати ся Українці від нового ладу. Кардинальне питання про федерацію зостається відкритим у російської демократії, яку береть ся репрезентувати „Кієвская Мысль“, коли для української демократії се питання є вихідною точкою її відносин до инших демократій Росії. І доки російська демократія не відмовиться дивити ся на Україну й на український народ яко на складову частину єдиної Росії і єдиного „російського“ народу, доти її накликування до спільного, єдностайного ділання не знаходять бажаного їй відгону в українській демократії.

В другій своїй статі по українському питанню п. заг. „Клубок непорозумінь“ пише „Кієвская Мысль“ з дня 8-го квітня: „Коло українського руху останніми тижнями нагромадило ся багато непорозумінь, які сплили ся в якійсь привид, в якому не можна розібратись“. Зазначивши се, „Кієв. Мысль“ хоче розібратись мабуть все-таки в найменше

страшнім і найбільше для неї зрозумілим „привидом“, у виставленім Українцями постулаті федеративної російської республіки. „Що таке федеративна держава?“ — запитує „К. Мысль“ і відповідає так: „Се союз рівноправних територіально-національних одиниць, з котрих кожда користується з якоїсь суми автономних державних прав. Розуміється ся, і федеративну російську державу треба розуміти яко союз не лише територіально-національних одиниць, але і яко союз просто територіальних одиниць... Так, чи инакше, але для утворення федеративної Росії потрібно виявлення жадань тих її областей, котрі увійдуть в союз яко державно-автономні частини. Федеративну Росію повинні загалом скласти автономна Україна, автономна Фінляндія, автономний Кавказ, автономний Крим, автономний Туркестан, инші автономні території з мусульманським або якимсь иншим неросійським населенням, автономний Сибір (по засаді українських с.-д.) і нарешті автономна Великоросія, котра входить у федеративний союз яко рівна територіально-національна одиниця. Шляхом порозуміння між областями означається се обем державних прав, які матиме кожда з автономних одиниць будучої російської федерації. У всякім випадку така федерація може скласти ся шляхом лише вільного союзу всіх будучих автономних областей будучої російської держави й лише після відповідного виявлення бажань народів, що їх заселяють“.

„Кієвская Мысль“ ніяк не збереть ся на відвагу обговорити засадничу та практичну необхідність почати відновлення своєї „вітчини“ через сфедералізування Росії, обіцяє тільки зайнятись сям питанням пізнійше, наразі-ж запевняє, що те побоювання, начеб Українці могли на власну руку, „самовільно“ взятись за перетворення устрою Росії на свій лад, безпідставне. „Кожда з областей — великодушню дозволяє „Кієвская Мысль“ — може для себе здобувати автономію, та наскільки її змагання простуватимуть до поширення своїх національних прав без відокремлення від цілого (підчер. ред.), сі змагання нічого иншого крім автономії своєю цілю не можуть мати й лише для затвердження окремої автономії деякі автономісти можуть шукати підтримки в утворенню ряду инших автономій, паралізуючи нівелюючий вплив пануючої держави, яка з ступня єдиного й цілого зводиться до ступня рівноправної частини всієї цілості“.

Так на думку „Кієвскої Мысли“ подивив ся на справу й київський український зїзд. Далі вона виводить таке: „Не ставлячи тепер питання в його принципіальній широті та складності, ми зазначаємо лише позицію федералістів, котру якби до неї ні ставити ся, передовсім треба вичистити від нанесеного на неї або затемнюючого розум шовінізму. При такій постановці питання смішно було приписувати українському національному зїздові, що відбувається ся у нас тепер, наміри та здатність самовільним шляхом завести в Росії федеративний устрій... Не заведе для Росії федеративного устрою і проєктоване Українське Установче Зібрання, бо воно яко обмежене територією може бути виявленням бажань лишень одної російської області із ним треба рахувати ся як з таким. Українське Установче Зібрання зазначить межі української автономії, але не буде установлювати автономії й її меж для Криму (?) або Сибіру. Воно явить ся органом боротьби за українську автономію і може стати органом пропаганди ідей федералізму. Проголошення української автономії може вилити ся в боротьбу за неї, але проголошення федеративної російської республіки лишиться ся декоративним, поки всі народи Росії, а не один лишень український народ, не признають потрібним почати боротьбу за поділ Росії на автономні області й за зеднання сих областей у федеративну російську державу. Як бачимо, ся задача значно складнійша, ніж се уявляло ся тим, хто гадав, що український зїзд може „октроювати“ російську федеративну республіку“.

З сих розумовань „Кієвскої Мысли“ можна тільки один висновок зробити, що вона противна сфедералізуванню Росії, отже противна самостійности України, якій готова-б була з своєї ласки признати хіба якусь купу автономію.

Коли так думають у Києві російські демократи, то чого ж треба сподівати ся від російських націоналістів-реакціонерів на Україні? На се знаходимо деяку відповідь у великодній статі відомого посла Шульгина в „Кієвлянин-ї“. Настривавши своїх читачів, що вони кандидати на кримінальників і що Русь готова загубити своє імя і стати Україною, Шульгин з деякою резигнацією між иншим пише: „Але між вязнями старого режиму та нами буде велика різниця. Як не тяжко було-б нам, якби не ображали наших найдорозших почувань,—зрадниками й „пораженцями“ ми не будемо. Є дещо, що вище всього иншого, важнійше та глибше. Нам буде тяжко, коли Київ з матери російських міст зробить ся джерелом українського „відщепенства“. Але все ж се є без порівняння лекше ніж навіть думка про те, що на вулицях міста будуть снувати ся пруські мундури й німецький магістрат буде ухвалювати, в якій мові мають відбувати ся дебати в міській думі. Як та мати на суді Соломона, коли її дитину премудрий царь приказав розсікти на дві половини, бо дві жінки сперечали ся за неї, такі ми готові віддати Київ нашим заблудшим братам, аби не віддати його ворогам“ (підчер. ред).

Правду кажучи, се становище д. Шульгина нас більше задовольняє ніж становище демократів з „Кієвск-ої Мисли“. Від д. Шульгина, який є засадничим ворогом українства, треба буде сподівати ся дальшої активної боротьби против українського „відщепенства“, але він як мудрий політик наразі не хоче на рожен лізти, уступає перед силою українського руху та з двох зол вибирає для себе менше зло й „по соломонівськи“ віддає „заблудшим братам“ Київ, аби він не дістав ся Німцям. Демократи-ж з „Кієвск-ої Мисли“, від яких ми маємо право жадати такого самого становища в українській справі, яке займаємо самі, не хотять так скоро й легко спасувати перед „відщепенцями“, ставляють у сумнів, чи Грушевський дійсно репрезентує змагання й надії українського народу, чи може він є тільки „заблудшим братом“. Мають вони, видко, охоту дискутувати на тему, чи Українці мають бути Українцями, чи може „Югоросами“, та чи Україна має називатись Україною, чи по старому „Югом Росії“! І таких „дискусій“ можна ждати від російських демократів на Україні. Тимчасом з боку стоїть на сторожі хтось третій, затирає руки ізза спору між „Малоросами“ й Українцями й... будує „Польшу на Русі“.

Творення українського війська й Українська Центральна Рада.

За „Кієвск-ою Мислю“ з 3 й 7 н. ст. мая приносить „Діло“ ряд інформацій про творення українського війська з жовнірів, які служать у російській армії. А саме 3000 жовнірів, що вертали на фронт, утворили український полк ім. Богдана Хмельницького, вибрали команданта полку й відбули похід з українськими прапорами й портретом Шевченка. Рада жовнірських депутатів і військові влади інтервенювали в тій справі й старали ся переконати жовнірів, що творення нових формацій у хвилі, коли армію чекає тяжка боротьба, не є на часі, тим більше, що „Центральна Українська Рада“ висловила ся проти негайного творення полку. Голову салдатської Ради Таска допустили жовніри до слова щойно на інтервенцію Українця Міхновського, а його промову прийняли мовчанкою, хоч він закінчив її окликом „Урра“ в честь вільного українського народу й вільної України. Головному командантові київської воєнної округи ген. Ходоровичеві зробили жовніри овацію, та все-ж-таки zostали при ухвалі творити українську армію, за якою зібрано в київській гарнізоні кілька тисяч підписів. У справі признання першого українського полку ім. Богдана Хмельницького виїхала до Брусілова депутація, в склад якої увійшли: ген. Іванов, представники ради Клубу ім. гетьмана Полуботка Міхновський і В. Павленко, представник укра-

їнської фракції ради салдатських депутатів і представник українського полку.

Сеї виступ жовнірів Українців у звязку з питанням творення українського війська загалом був предметом нарад Української Центральної Ради, яка ухвалила отсі резолюції: „У. Ц. Р., по вислухання звідомлення комітету й українських військових організацій, ухвалює: У. Ц. Р. прийняла з вдовolenнем до відома заяву вищої команди в справі формування першого українського полку яко признання української армії. Стоячи при принципі українзації всього життя на Україні й признаючи українзацію війська невідлучною частю сеї програми, У. Ц. Р. піддержує далі ухвали комітету з 15 (28) квітня про формування запасних команд для нових українських відділів і доконечність виділення Українців в українські військові відділи“.

„Усіх товаришів Українців військових звиває У. Ц. Р., щоб в інтересі волі, демократії й української свободи сповнили військові обовязки вірно й непохитно. А товаришів-жовнірів, зібраних у Києві, звиває ся, щоб після виділення з них кадр для формування першого українського охотничого полку поступили згідно з зазивом“.

Про ведення справи українзації війська Рада ухвалила: „У. Ц. Р. має намір зорганізувати військову раду, в склад якої увійдуть члени, вибрані українським воєнним зїздом, як також члени, делеговані Українською Центральною Радою. До того часу буде військовими справами займати ся військова комісія, доповнена воєнними організаціями міста Києва“.

В справі фронтового українського зїзду, який має відбути ся у Києві, ухвалила Рада:

„Дня 5 (18) мая буде у Києві зїзд представників військових українських фронтових і етапних відділів. Представники повинні по змозі зібрати дані про скількість Українців у всіх відділах“.

Хмара.

*Повна грому, як війна,
В сталь розпечену сповита,
Чорно-змурі і сердита
Богом кари йде вона
І реве несамовито.*

*Грізно суне, грізно бе
В піднебесному роздолі!
Ще їй ширш, ще їй волі, —
Вона землю дістає
І росте, росте поволі.*

*Ні спинить, ні розігнать!
В темі і сяві страшиному
Вся з води, вогню і грому,
Вся і нів і благодать —
Бе й кропить без упомону.*

*І зажарені лани
Підіймають свіжі груди,
І стають робочі люди
Незалежні, як пани: —
Урожай і воля буде!*

*Так закутий в ланцюги
Гніту, здириства і знуцання
Рух народу в час повстання
Розбиває все навкруги,
Повний мочі й поривання!*

*І безмірний вздовж і вишир,
Він гремить, горить і сяє,
Пути рабства розбиває,
І навік розкутий мир
Сонце правди зустрічає.*

Всеукраїнський національний з'їзд у Києві.

„Кіевская Мысль“ з 22 (9) квітня приносить нові вістки про з'їзд, на підставі яких доповнюємо подані нами вістки в попередніх числах.

П. Понятенко виступив на вечірнім засіданню другого дня рефератом за забезпечення інтересів національної меншости на Україні. Полемізуючи з ворогами територіально-національної автономії, П. Понятенко поділив сих противників на 3 групи: централістів, прихильників автономії, основаної на історичних правах (Поляки в Галичині), а не на фактичних праві національної більшости, та вкінці проповідників екстериторіальної автономії. Ігноруючи дві перші групи полемістів яко зовсім незгідні з демократичною точкою погляду, референт подрібно задержав ся на розборі й опрочиненню поглядів автономістів-екстериторіялістів. П. Понятенко скритикував теорію Р. Шпрінгера, котрий на його думку не відрізняє у своїй полеміці проти національно-територіальної автономії справжньої автономії від автономії, основаної на історичних правах якогось народу на території й часто доводячи до панування в краю національної меншости над більшістю (Поляки у східній Галичині). При кінці свого реферату П. Понятенко, перераховуючи права національної меншости в будучій українській територіальній автономії, зазначив отсі: право регулярних національних з'їздів для вибору постійних рад, що були-б представництвом національних меншостей перед краєвою властю; розділ на адміністративно-судові округи земель, заселених меншістю, в цілі забезпечення їм прав у суді й адміністрації; основанне шкіл з рідною мовою викладу, де національна меншість у краю своїм числом має на се право, шкіл з мішаною мовою викладу й паралельних відділів — у залежності від числа представників національних меншостей в данім місці і забезпечення свободи релігійного культу й вільного розвитку штук через асигнування засобів з краєвих фінансів.

Дальше в звітженні „Кіев. Мысли“ є згадка, що на чолі української армії добровольців стоїть полковник Міхновський.

По дискусії над рефератом П. Понятенка представник Одеси В. Чеховський, доповнюючи думки референтів, говорив про необхідність виявити волю народу, творити фактичну автономію в школі, армії й організації місцевих властей. В сій справі треба конче йти шляхом єднання з демократією всіх народів Росії. Роз'єднанне народів може довести до поразки революції, як то було в 1848 р. в Австрії. Творячи грандіозну організаційну роботу на полудні, Українці тим самим піддержують тимчасове правительство.

З полемікою проти тих, котрі думають, що Україна не в силі жити автономно, виступив д. Лаврентієв, доказуючи економічними даними можливість Україні жити без окремої залежності від сусідів. Перераховуючи природні багатства України, д. Лаврентієв казав, що тільки українську пшеницю знають у Лондоні. Своєю пшеницею Україна кормить і Росію. Кормить вона її і цукром, дає камінний уголь і залізо. Так названий „турецький“ тютюн виростає на Україні. Українцям треба тільки більше працювати й учити ся, — а жити автономно вони будуть у силі. Представник балтійської фльоти д. Крупський говорив про переведення української автономности в армії. Тому не треба розкидати Українців по полках на чужій території, а зоставляти на Україні. Той самий бесідник заявив, що балтійська фльота вислала його заявити, щоб українське аграрне питання порішив український народ. При розділі землі на основі законів, які будуть вироблені, треба мати конче на оці переселенців з України, загнаних безземеллем до чужих країв.

Один з бесідників, д. Товкач, підніс питання місяця Установчих Зборів. Бесідник висловив думку, що вони повинні відбутися в Москві, бо з Петроградом, побудованим на українських кістках, зв'язані в Українців тяжкі спомини. Сі спомини будуть притемнювати національну урочистість, якою будуть Установчі Збори.

Про фактичне переведення автономії говорили Шемет і Григорієв. Один з бесідників виступив з заявою про бажаність одеську воєнну округу назвати „українською одеською воєнною округою“, а деякі кораблі чорноморської воєнної фльоти, які мають назви дому Романових, назвати кораблями з іменами: „Шевченко“, „Вільна Україна“ й ин. Той самий бесідник за протестував проти виключення з автономної України південного берега Криму, де нема ніякої національної більшости.

Кілька бесідників привітало з'їзд від імени частей армії: Донець, Харченко, Дорошенко, Чопковський, а се викликало гаряче одушевлення з'їзду. На предложенне пані Терещенко прийнято від імени з'їзду текст привіту оборонцям України, що сидять в окопах.

Третього дня на предложенне М. Грушевського до президії запрошено нових членів: українську письменницю М. Грінченко, д-ра Павловського з Катеринослава й по одним представниками від селян і робітників. Предсідателем був В. Винниченко.

М. Грушевський від тимчасової Центральної Ради предложив з'їздові проект організації нової постійної Центральної Ради, яку повинні були вибрати того дня. Така організація має за своє завдання представляти український народ в його політичних, економічних, соціальних і національних інтересах. Рівночасно з вибором Центральної Ради повинна йти організація представництва на місцях: по селах, волостях, повітах і губерніях. Але тепер вже, не дожидуючи сеї організації на місцях, вибирає з'їзд Центральну Раду під умовою, що відбудуть ся нові вибори, коли закінчить ся організація представництва по губерніях. Далі Грушевський предложив сам порядок вибору нової Ради. Від сімох губерній, з абсолютною українською більшістю, вибирає ся по 4-х представників до Ради (кіївська, подільська, волинська, херсонська, полтавська, катеринославська й харківська). Від чернігівської, таврійської губернії й Кубані по 3-х представників. Від решти губерній (бесарабської, чорноморської, воронізької, Донецької області) по двох. Від губерній, в яких Україні є тільки колоністами, — по одному. Більші міста, крім Києва, що має окреме представництво, дають по двох представників — Одеса, Харків, Катеринослав, Ростов, Москва й Петроград. Представників до Ради дають окремі українські партії. Автономісти-Федералісти, що об'єднують усі відтінки від лібералів до соціалістів, дають 5 представників, соц. демократи 4, радикальні-демократи 3, соц. революціонери 3, самостійники 1. Від українських клас і груп громадянства дають представників: київський військовий комітет Українців 5, инші комітети по одному; робітники 5, Селянський Союз 5, кооператисти 5, студенти 5, київські національні українські товариства 10, члени Українського Наукового Товариства 1, духовенство 1, комітети війська та фльоти поза Київом по одному. Рада має право кооптувати яко спеціалістів не більше 10% осіб. Неукраїнські національності можуть з свого боку вислати своїх представників до Ради. Таким робом Рада буде мати коло 150 членів, які будуть збирати ся тільки час від часу з огляду на велику чисельність складу. Для постійної праці вибирає ся виконавчий комітет з числа членів Ради. В комітеті буде коло 30 люда. Крім того в Києві буде окружний комітет. На кінцевім засіданню ухвалено включити до складу Ради одну представницю від Жіночого Союзу, трьох від „Ради офіцерських і салдатських депутатів“ і 5 осіб від учителів. Як уже ми подали, головою Ради вибрано М. Грушевського, що в сердечній промові подякував за вибір, вказуючи, що запорука успіху праці Ради лежить в її солідарности. Він обіцяв доложити до справи всіх своїх сил і старань та просив підтримки й приязної помочи.

Представник Галичини, визначний парламентарний діяч Австрії, Т. Окуневський привітав з'їзд теплим словом, бо неможливо йому поки-що прийняти активної участі в громадянській праці на Україні. „Я тепер — говорив він — як у байці Андерсена кача, що слідує за свобідним і гордим летом лебедів. Безмежно тішить мене, що предсідателем Центральної Ради ви вибрали Грушевського, котрий багато літ

присвятив плідотворній роботі в Галичині, хоч сам він родом відси. Він ваш, він і наш в однаковій мірі. Він зміє злучити наші сили й повести український народ правильним шляхом до світлої будуччини“.

На пропозицію Грушевського з огляду на економію часу вибір комітету для вироблення проєкту статута автономії України ухвалено поручити безпосередно Центральній Раді. Крім поданих нами резолюцій ухвалено ще отсю: Український національний зїзд, вислухавши заяв і конкретних пропозицій українських делегатів армії та фльоти, поручає Центральній Раді ті конкретні домагання предложити тимчасовому правительству.

X Із споминів мого життя.

Як я став редактором „Зорі“. Виконувание сього обовязку. Невдоволені з ріжних причин. Моя участь в прилюдній роботі в місці мого осідку. Оцінка діяльності таких робітників.

З нагоди моєї 40-літньої громадянської праці зволив Вп. директор о. Т. Лежогубський подати у фейлетонах чч. 1—3 сьогорічного „Дїла“ огляд мого життя і діяльності, в котрім згадує між иншим про мене яко редактора „Зорі“ та яко народнього „дїяча“ у Винниках.

Хоч може не випадало-б мені з тої нагоди займатися власною особою, все-таки з причини, про яку згадує накінці, уважаю незайвим оповісти, серед яких обставин я став спершу редактором „Зорі“, а потому народнім робітником в місці свого урядового осідку.

Було се в липні 1890 р. До мене до Станиславова, де я був зайнятий яко нотаріальний кандидат, приїхали мій давній гімназійний учитель, теперішній радник двора Вп. Олександр Барвінський, і голова Товариства імени Шевченка у Львові проф. Дамян Гладилевич та іменем виділу згаданого товариства вїзвали мене обняти редакцію „Зорі“ і то як найкраще. Я почав вимовляти ся, що не маю до сього ані потрібної рутини ні часу та й живу доволі далеко від Львова, де „Зоря“ друкується, тож як серед таких обставин вести часопис, котра виходить два рази на місяць, — одначе се нічого не помогло і дд. делегати заявили мені рішуче, що як я не підійму ся редагувати „Зорі“, то виділ Товариства імени Шевченка застановить видавництво, котре не тільки зовсім не оплачує ся („Зоря“ мала тоді цюсь коло 250 передплатників), але навіть нікого не цікавить. Я ще підносив ріжні труднощі, недогоди, перешкоди, — заявив, що на випадок, колиб я прийняв ся редагувати „Зорю“, мусів би мати зовсім вільну руку й не стояти під ніякою контролею, значить, не згодив ся-б на ніякого громадського пензора над собою, — а крім сього завів би в часописі фонетичну правопись замість так званої й дотепер в „Зорі“ уживаної етимологічної правописі, — та єї засторги зовсім не перелякали дд. делегатів, котрі на них згодили ся, навіть не надумуючи ся, — і дальше обставали при своїм жаданню. Під справдешнім напором і, щоб не брати на себе відповідальности за застановленне видавництва, — а сю погрозу, знаючи рішучість тодішнього голови товариства, мусів я уважати поважною, — я уступив, хоч зараз таки, а тим більше по відїзді дд. делегатів, коли почав застановляти ся основнійше, перелякав ся я дійсно того тяжкого обовязку, котрий взяв на себе; бо годячи ся на поставлене до мене візвання, я не тільки брав на себе велику працю, але також і відповідальність за сповненне покладеного на мене довіря, а саме, що я зреформу „Зорю“, — значить, зроблю її для загалу цікавішою і вартнішою, а тим самим піднесу значно число передплатників, чим зменшу матеріальний тягар для видавництва.

Та годі було відкликувати те, до чого вже обовязав ся, тим більше, що я загалом не привик брати назад свого приречення чи зобовязання. Тож забрав ся я до роботи. Переглянув редакційну теку й адреси письменників. Тека була так якби порожня, бо хіба з дуже малої часті творів мїг я користати, а сподіваних адресів було ще менше. Ма-

ючи деякі адреси ще з часів, коли редагував збірник „Ватру“, в котрій брало участь чимало наших визначних письменників, та роздобувши ще трохи адресів від товаришів, Франка й Белея, розписав я до тих письменників листи з просьбою літературної помочи, — але притім ще подання адресів инших наших письменників. Тут мушу заявити з признаннем, що майже всі наші письменники, до яких я звертав ся, відїзвали ся широ й приобіцяли свою поміч. Обіцянки й додержували. Моя редакційна тека заповнювала ся і я мав навіть можливість вибирати собі з надісланих матеріалів, що уважав вартнішим і цікавішим, та вибраний матеріал розкладати до поміщення згори на цілий рік. З особливою вдякою повинен я згадати про літературну підмогу письменників з російської України. Вони не тільки допомагали редакцію своїми оригінальними творами, але крім сього присилали всякі вістки, замітки й загалом матеріали до заведених мною постійних відділів у „Зорі“, як: Література, Штука, Наука, Музика, Театр, Бібліографія і т. ин., вибираними ними пильно по всяких недоступних мені видавництвах.

Ся поміч була зовсім безінтересовна й ніхто з присилаючих матеріали для „Зорі“ навіть не згадував про якийсь гонорар. Розпоряджуючи значною кількістю матеріалу, мїг я собі дозволити на те, чого у нас досі ніхто не практикував, а саме видавати з кінцем кожного року широкі проспекти на найближчий рік. Розумієть ся само собою, що я не туманив публіки, а завсїди давав у „Зорі“ те, що заповів. Мені вдало ся приєднати для „Зорі“ та згуртувати в нїй майже всіх без виїмки наших письменників, чого доказом ті шість річників „Зорі“, які виходили під мою редакцію. Між приєднаними були з закордонних Українців не тільки такі, що й досі підпомагали галицькі видання, як Кониський, Куліш, Нечуй-Левіцький, Глібів, Старицький, Комарь, Грінченко, Косачева й Самійленко, але й такі, що ніколи або хіба дуже рідко містили свої твори в Галичині, як Мордовець, Кропивницький, Маркович, Карпенко-Карий, Панас Мирний, Лисенко, Коцюбинський, Щоголів і инші. Чимало авторів, котрі потому стали окрасою нашого письменства, як напр. Богдан Лепкий, Ольга Кобилянська, Аф. Кримський, Володимир Леонтович, Павло Грабовський, Вячеслав Потапенко й инші, почали дебютувати в „Зорі“.

Участь в „Зорі“ всіх майже наших письменників, поміщуванне самих оригінальних творів, нововведені відділи й хроніка, а також ілюстрації, хоч подавані в скупім числі, значно зацікавили наше громадянство, наслідком чого „Зоря“ в часах, коли її пускали до Росії, мала поверх 800 передплатників, що з огляду на тодішні часи й відносини у нас та в порівнанню з числом 250 передплатників з 1890 р. коли то я переймав редакцію „Зорі“, уважало ся значним поступом. Важною річю в зацікавленню загалу нашого громадянства „Зорею“ було й те, що вона яко двотижневник появляла ся вельми правильно, в чім була заслуга адміністратора „Зорі“, незабутнього Костя Паньківського, котрий, живучи постійно у Львові, був мені вельми помічною силою.

По тім всім, що я вище написав, могло-б здавати ся, що невдоволених з тодішньої „Зорі“ не було. Справедливість одначе велить зазначити, що невдоволені були й то такі, котрі невдоволення не скривали в собі. І так на одних загальних зборах Товариства ім. Шевченка виступив проф. І. П. з критикою моєї редакції, підносячи, що я насили заводжу українщину замість давати перевагу галицькому елементови, що українським письменникам не поправляю мови на галицький лад і т. ин. З другого-ж боку з нагоди поміщення мною природописної статі проф. І. В. прийшла від закордонних Українців до виділу Товариства імени Шевченка скарга з підписами поважних людей на мене, що я заводжу в „Зорі“ так зване „язичіє“. А треба зазначити, що як мене інформовано, за попередніх редакцій ніяких скарг на редакторів не було.

Але трапляли ся і инші невдоволені. Згадаю хоч про деяких.

Щоб із свого боку пошанувати роковини Шевченкової смерті, призначував я на те кожного року 5-те число „Зорі“. Я вже задалегідь старався придбати для цього числа відповідний матеріал задля чого й ангажував різних наших письменників. Аж тут, не тямлю вже, котрого року, мабуть 1895 або 1896 р., на місяць перед виходом дотичного числа одержую від одного — до речі сказавши, передового — письменника лист, в котрім він, подаючи більшу скількість різних заголовків, просить лишити йому в 5-тім числі відповідне місце, зазначаючи притім більше менше обем кожної статі. Я не гаючи ся, відповів йому й перепросив, що не в силі вволити його бажанню, бо з одного боку маю заповіджені статі від різних письменників, котрих про те просив, і мушу сі статі помістити, а з другого боку — було-б якось ніяково й незвичайно, щоб один і той самий письменник заповнив сам своїми творами майже ціле так зване Шевченкове число. Се одначе згаданого письменника зовсім не переконало й він загнівав ся на мене та потім уже ані не обзивав ся.

Були знов такі ніби-помічники, що при помочі „Зорі“ хотіли полагоджувати свої особисті „рахунки“. Доторкали ся сі „рахунки“ головно директорів українських театрів у Росії, котрих невдоволені чіпляли ся, реєструючи різні їх гріхи. Я не хотів помагати при полагоджуванню тих рахунків, раз для того, що не міг провирити, чи се дійсна правда, чи проста напасть, а друге — ще й тому, що напастовані були моїми безплатними помічниками, котрі пересилали свої твори для поміщення їх в „Зорі“ або інформували мене про українську театральну справу в Росії. І знову гнів на редактора, на „кліку“, на „фамілійне товариство“, себто на вибраних і симпатичних редакції письменників, для котрих ніби все робить ся, що вони тільки захочуть, а тим менше містить ся на них „критику“.

Та й передплатники мали претенсії, от хочби за те, що до ілюстрацій часто не подавало ся пояснюючого тексту. Та в тім не було моєї вини ні крихти. Я призначував тільки ілюстрацію на першу сторону числа, завсіди портрет якогось замінного, заслуженого та визначного чоловіка, причім хіба дуже вже рідко коли не було до портрету відповідної статі. Всі інші ілюстрації вибирали та вставляли вже у Львові без моєї відомости і я сам довідував ся про них аж тоді, коли число, що вийшло, наспіло до Станиславова.

По більше ніж шістьох літах був я змушений зложити редакцію, обіймаючи посаду нотаря у Винниках. Тут перших десять літ мого побуту не брав я майже участи в публичнім житті, бо мій уряд забирав мені увесь час. Одначе десь з початком липня 1907 р. звернули ся до мене делегати винницької читальні „Просвіти“ з просьбою обняти керму товариства, бо дотеперішній голова, місцевий парох о. Г. Гірняк, не хоче ніяк довше бути головою. Я випрошував ся від цього обовязку, як міг, заявляючи, що його не зможу, як належить, сповнити, бо такими справами я ніколи не займав ся, та се нічого не помогло й делегати заявили рішучо, що коли я не підійму ся вести читальні, вони будуть змушені її розв'язати, бо крім о. пароха, котрий вже не хоче кермувати читальнею, і мене нема нікого у Винниках, відповідного на се становище. І знов під примусом мусів я прийняти сей народній обовязок. Та на сім не скінчило ся, — тільки зачало ся. В кілька місяців потім треба було вибирати делегатів на „Народній зїзд“. І знов між іншими вибрано мене: бо й когож вибирати, як не голову читальні! Потому вже вибрано мене вєсди. І так вибрано мене членом громадської ради, далі шкільної місцевої ради, управи організації, надзірної ради Товариства господарсько-кредитового, — виборцем при кожних виборах, членом виборчої комісії, — крім цього провідником різних депутацій до митрополита, намісника, маршалка, містопрезидента крайової шкільної ради і т. д., так, що я і не чув ся, як вже був обложеной всілякими почестями. Щастє мое, що саме тоді прийшов до Винник дуже енергійний народній діяч, суддя Антін Рак, що тепер томить ся в неволі на Сибірі, наслідком чого ми всі три, се є д. Антін Рак, о. парох Григорій

Гірняк і я робили в трійку народню роботу у Винниках, і то робили, як тільки уміли й могли, але певне щиро й без ніяких особистих цілей. Які висліди були з сеї нашої роботи, не мені про се говорити.

Неодин, прочитавши повиці мої рядки, сппитаєть ся сам в себе: на що я се все написав? Чи щоб себе похвалити? Ані в моїй думці се не було, бо-ж я чейже не зробив нічого незвичайного, а тільки по силам, умінню і зможі сповняв свій обовязок так, як се чинить багато наших людей, — і я зовсім не перечу, що неодно можна було зробити й инакше та краще, ніж се я робив. Я тільки хотів звернути увагу нашого загалу, щоб, одінюючи діяльність одиниці, глядів і на се, чи та одиниця сама кандидує на якесь громадянське становище, от як напр. дехто зголошує свою кандидатуру на посла, а тим самим признає собі потрібну кваліфікацію, згідно за її недостачу відповідає, — чи може сей обовязок їй накинено й немов її змушено його прийняти. Не треба й казати, що в тім другім випадку оцінка діяльності повинна бути инша, значить, лагідніша.

Василь Лукич.

Резолюції української с. д. конференції.

„Кіевская Мысль“ з 22 (9) квітня подає отсі дальші резолюції, прийняті на конференції української соц. дем. партії (пор. попереднє число „Вістника“):

1. Відношення до центрального правительства. Конференція української с. д. р. партії признає необхідним піддержувати тимчасове правительство настільки, наскільки воно признає і здійснює домагання революційного народу всієї Росії. Разом з тим конференція уважає необхідною потребу найважливішої контролі діяльності тимчасового правительства та його представників на місцях у ціли приневолення його до послідовного здійснення соціальних, політичних і національних домагань української демократії.

2. Здійснення автономії України. Приймаючи під увагу, що 1) в процесі революційної перебудови державного ладу Росії основною підставою є громадянська ініціатива і самодіяльність; 2) що її тимчасове правительство утворило ся по знищенню старого правительства революційними робітниками та салдатами й обєднуючими державними організаціями (дума, земський і городський союз) і має свою силу й основу в зорганізованих робітниках і салдатах, виразником волі котрих є рада робітничих і салдатських депутатів, і 3) що етап політичної та громадянської зорганізованости України відповідає вимогам революційного процесу, — конференція у. с. д. п. а) признає необхідним утворенне демократичного ладу на Україні шляхом громадянської і народньої (національної) ініціативи та самодіяльності й б) приймає ту творчу роботу яко ґрунт для тимчасового правительства в його справі демократизації Росії на основі здійснення національних домагань.

3. Обєднання з рос. соц. дем. роб. партією: а) соц. демократичний рух серед російської робітничої класи розпадає ся зараз на ряд фракцій; б) для української с. д. необхідне зєднання з соц. дем. рухом російського пролетаріату в цілости, а не з якоюсь з його окремих фракцій; в) основою обєднання повинно бути признання злученою російською соц. дем. партією принципів, виставлених нашими давніми зїздами: нашої національної програми й принципу національних організацій.

Признаючи, що при теперішніх умовах негайне обєднання з російською соц. дем. неможливе, а рівночасно признаючи необхідність найшвидшого обєднання всіх соц. дем. сил, конференція признає необхідним: а) входити в частинні порозуміння і обєднання з окремими с. д. організаціями р. с. д. р. партії при умові признання ними наших домагань; б) поручити бюрови центр. ком. у. с. д. р. п. навязати зносини з окремими фракціями р. с. д. р. п. в ціли вяснення їх відношення до нашої національної програми та справи обєднання, а резерват про се зробити на найблизшим партійнім зїзді.

4. Блоки в часі виборів до Установчих Зборів. Конференція признає, 1) що здійснення народоправ на Україні тісно звязане з фактичним і негайним здійсненням національної програми у. с. д. р. п.; 2) що кожда група, котра в данім моменті віднесла ся-б відмовно або байдужно до сеї справи, тим самим: а) ослаблює розмах і число революційних сил на Україні; б) веде в табор контрреволюції і сепаратизму ті елементи буржуазного українського громадянства, які в теперішню хвилю повинна використати революція; в) підіймає ся проти інтересів українського пролетаряту і 3) що вибори до Установчих Зборів треба перевести при умові найбільшого використання з боку у. с. д. р. п. всіх революційних сил, як пролетарських, так і демократично-буржуазних; 4) конференція у. с. д. р. п. признає можливим у часі виборів, як нема кандидатури с. д., входити в порозуміння і піддержувати тих соціалістичних кандидатів, які нарівні з загально-демократичними домаганнями признають національну програму й тактику у. с. д. р. п.

5. Всеукраїнський територіальний зїзд. Для найкращого й найповнішого осягнення автономії України конференція у. с. д. р. п. признає необхідним негайно розпочати найенергічнішу всесторонню роботу в цілі скликання всеукраїнського територіального зібрання, на котрім воля українських демократів і демократії інших націй, що заселяють територію України, виявить ся в цілій ширині й закінченості. Вислів сеї волі представить ся для санкції загальнодержавним Установчим Зборам.

6. Відношення до війни. Признаючи, що дальше ведення війни приведе до повної руйни, як України, так і цілої Росії тому, що війну веде ся вже при помочи основних засобів продукції; що як сама війна, так і її продовження не є в інтересах пролетаряту й широких мас, як українського народу, так і народів цілої Росії та всього світа; що навпаки продовження війни є в інтересах реакції й заляканих уміркованих буржуазних елементів; що ті елементи під гаслом війни в теперішнім часі рішуче організують ся проти революції й демократії; що дальший розвиток революції в інтересах широких мас населення задержує все більше війна; що через війну зовсім неможливе укріплення добутих революцією позицій, — конференція у. с. д. р. п. рішуче висловлює ся проти дальшого ведення війни й домагає ся від правительства зараз: 1) почати мирові переговори через представників міжнародного пролетаряту, в тім числі й українського, та з близькою їх участю в обговоренню умов порозуміння; 2) домагати ся від союзних держав відмови від анексії й контрибуцій, щоб облекшити мирові переговори; 3) опублікувати всі договори, заключені царським правительством з союзними державами.

В той самий час ми закликуюм пролетарят усіх народів російської держави організувати ся, щоб всякій силі, котра грозить придбанням російської революції, чи се будуть багнети воюючих з Росією держав, чи сили російської буржуазії, — протиставити свою силу разом з армією.

7. Аграрна справа. Потверджуючи пункти партійної програми щодо аграрної справи, прийняті на другім партійнім зїзді, конференція у. с. д. р. п. поручає бюрови центрального комітету поставити на найблизнім партійнім зїзді аграрну програму в цілій її ширині.

8. Зайняття адміністративних обовязків членами партії. Приймаючи під увагу теперішню революційну хвилю, конференція у. с. д. р. п. признає можливим, щоб українські соціальні демократи займали всі адміністративні обовязки, діяльність яких опирає ся на революційних масах.

Вісти.

Зїзд військових делегатів України за її автономією. Петроградська телеграфічна агенція доносить: Зїзд військових делегатів України, що відбуває свої наради у Києві й репрезентує понад один

мільон Українців, котрі стоять під оружем, ухвалив — у цілі оминення можливих конфліктів на Україні та на фронті — зажадати від тимчасового правительства, щоб зараз окремим актом проклямувало засаду національно-територіальної автономії України та щоб яко перший ступінь для здійснення сеї засади утворило в кабінеті теку міністра для українських справ.

Українська Центральна Фронтва Рада. „Кіевская Мысль“ з 28 (15) квітня доносить з Мінська: Утворила ся Центральна Фронтва Рада, в якій веднані українські організації фронтвих частей. Нова організація поділяє програму кїевської Центральної Ради: жадання автономії України й федеративної республіки. Головою комітету вибрано Симона Петлюру.

Деклярація „Української Громади“ представників 5-ої армії. „Новое Время“ з 25 (12) квітня доносить: На зїзді делегатів 5-ої армії зорганізувала ся „Українська Громада“, що на загальних зборах делегатів 7 марта оголосила односторонно прийняту нею таку декларацию: 1. В справі війни „Українська Громада“ представників 5-ої армії уважає необхідним іти разом і згідно з усім народом російської держави, причім „Громада“ думає, що війну треба довести до побіди й мир треба заключити без загарбання чужих земель, з відбудовою зруйнованих малих держав, по можности на рахунок винувників. Не маючи на цілі накидати кому будь своїх ухвал, але висловлюючи сердечне бажання мати у своїй семі снів єдиної України, що живуть під чужим ярмом, ми настоюємо на те, щоб лишити населенню українських земель Австрії право, як того забажають наші закордонні брати, прилучити ся до вільної сьгодні російської України. У питаннях державної політики „Українська Громада“ думає, що Україна повинна лишити ся в складі будучої російської республіки на основах федерації. Сї основи вироблять Установчі Збори, але організацію внутрішнього ладу й управи України треба лишити місцевому Українському Установчому Союмови, якому треба полишити порішення земельної справи на Україні по правилу: „земля належить до народу й находить ся в посіданню хліборобів, які працюють на ній“. Закликуючи всі народности російської держави до вільного, рівного, братерського єднання, ми, Українці, з свого боку обіцяємо піддержувати всі їх культурні демократичні змагання на добро Росії й людства. Предсідатель: полковник Присовський, товариші предсідателя: сапер Рибець, прапорщик Селецький; секретарь: др. Голобородько.

Українське воєнне свято. Як подає „Діло“ за „Кіевскою Мыслью“, дня 1-го мая відбуло ся з ініціативи українського військового клубу ім. гетьмана Полуботка українське воєнне свято „перших квіток“ на Сирецькім полі. Перший вмаширував полк ім. Хмельницького з командантом штабу капітаном Путником-Трибенчуком, потім українські жовніри ріжних родів оружя. Три військові оркестри виконали український марш. Всею площу заповнили салдати. Було багато промов. В 5-ій годині відбув ся похід через Крещатик до двірця.

На святі 1 мая у Києві дефілювала в поході одна гірська батарея з українськими прапорами. Командант батареї з українськими відзнаками їхав на білім коні, також прибранім у сивно-жовті ленти, в товаристві хорунжого-Українця. З плякатами вільної України, з привітаними укр. с. р. партії, укр. робітничої с. д. партії переходила величя процесія українських робітників. „Душу, тіло ми положим за нашу свободу“ — поніс ся з сих рядів жвавий спів. За ними лунали упоюючі голоси Українок.

Рада українського воєнного клубу імени гетьмана Полуботка у Києві уладила 9 квітня поминки по умерших українських діячах і письменниках на Байковім кладовищі. По літні мало відбути ся віче („Кіевская Мысль“ з 22 (9) квітня).

Українське військове віче у Харкові. „День“ з 25 (12) квітня в телеграмі з Харкова доносить: Відбуло ся віче укра-

інських офіцерів, військових урядників і жовнів харківського гарнізону. Прийнято резолюцію, що „добро й щасте Росії оснований на заведенню федеративної демократичної республіки, зложеної з автономних народів“.

Величезна маніфестація у Києві за самостійністю України. „Neues 8-Uhr Blatt“ з 23 мая доносить з Копенгаги: „Як доносять з Києва до соціалістичного „Дня“, в сих днях відбула ся там величезна демонстрація за самостійністю України. В сій маніфестації взяло участь понад 100.000 осіб“.

Виконавчий комітет при Українській Центральній Раді. „Кієвская Мысль“ з 24 (11) квітня подає: „Вибрана на всеукраїнським зїзді Центральна Рада виділила споміж себе постійний виконавчий комітет поки-що в такому складі: предсідатель М. Грушевський, товариші предсідателя С. Єфремів і В. Винниченко; члени комітету: Барановський, Крижановський, Стасюк, Запорожець, Коваль, Веселовський, Христюк, Бойко, Одинець, Прокопович, Ніковський, Мирна, Вілинський, Колос, Черняхівська-Старицька.“

Українська радикально-демократична партія. „Кієвская Мысль“ з 22 (9) квітня пише: Відновила свою діяльність українська радикально-демократична партія, що стоїть на становищі народницького соціалізму. Одержано вістки про повстання місцевих комітетів партії з різних місцевостей України (київської губ., полтавської, чернігівської, херсонської і ин.). Користаючи з того, що на всеукраїнським зїзді прибуло багато членів партії, уладжено кілька партійних нарад у справі плянної організаційної роботи на місцях. Наради прийшли до одностійної ухвали — тимчасово, до часу зїзду, полишити давню програму й давню назву партії та найблизшому партійному зїздові предложити проєкт змін, викликаних обставинами хвилі. Зїзд треба скликати в найблизшій часі. Наради прийняли крім того тимчасовий організаційний устав партії, який означає відносини центрального й місцевих комітетів, а також умови організацій на місцях. Вибрано також тимчасовий, до часу зїзду, центральний комітет (раду) партії, в склад котрого увійшли: В. Бідинов, П. Грозинський, Д. Дорошенко, С. Єфремів, М. Левитський, Ф. Матушевський, А. Ніковський, В. Прокопович, П. Чижевський, Е. Чикаленко, І. Шраг, А. Шульгин, С. Єрастов. Центральне бюро партії приміщене в Києві, Володимирська 42, клуб „Родина“.

Установчий зїзд української с. р. партії. У Києві відбув ся установчий зїзд українських соціалістів-революціонерів, як доносить „К. Мысль“ з 24 (11) квітня. На зїзді були представники від партійних організацій київської, полтавської, харківської, чернігівської, катеринославської і ин. губерній. Предсідателем зїзду вибрано М. Ковалевського, товаришами дд. Христюка й Ковалева, а секретарем д. Залізняка. Зїзд відкрив д. Ковалевський (бувший редактор видаваної нелегально „Боротьби“), котрий у своїй промові пригадав зїздові ідейні традиції партії, які йдуть від основника українського народництва М. Драгоманова (?), й подав короткий історичний нарис діяльності партії. По привітах зїзд вислухав рефератів по різних питаннях програми й тактики. В національній справі зїзд ухвалив: Для здійснення російської федеративної республіки, до котрої партія буде простувати всіма способами, необхідний свобідний вислів волі народу на Українських Установчих Зборах, котрі повинні намітити основи будучого політичного ладу; крім того зїзд висловив ся за можливо найшвидшим здійсненнем національно-територіальної автономії України з забезпеченням прав національно меншости. В аграрній справі зїзд признав, що соціалізацію землі в умовах української економічної дійсности тяжко здійснити й що найвідповіднішою формою передачі землі народови є націоналізація землі, причім видатки на переведення земельної реформи треба віднести на рахунок держави. Конче необхідним зїзд признав питання про злиття всіх соціалістичних партій України. В справі війни зїзд висловив ся за її продовженням, наскільки війна буде боронити волі. Не зважаючи на Українські Установчі Збори, партія українських с. р. прийме найактивнішу участь у всеросійських Установчих Зборах. На закінченне

зїзд вибрав комітет партії. Предсідателем центрального комітету вибрано д. Ковалевського. На днях у Києві виїде орґан центрального комітету партії українських соціалістів-революціонерів „Боротьба“.

Зїзд українських соціалістів-революціонерів. „День“ з 25 (12) квітня доносить з Києва під датою 10 квітня: Закінчив ся установчий зїзд українських соціалістів-революціонерів. Зїзд признав, що автономія України повинна фактично здійснити ся негайно в межах проголошених тимчасовим правительством свобід. Для вироблення основних засад української автономії Центральна Українська Рада повинна скликати всеукраїнський територіальний зїзд. В справі відношення до тимчасового правительства зїзд ухвалив піддержувати правительство, наскільки воно буде йти за інтересами працюючих мас. На закінченне зїзд признав необхідним продовжати оборону краю, поки центральні держави не відречуть ся анексії. На думку зїзду на мировій конференції повинні бути присутні й представники недержавних націй.

Конференція українських студентів, третя з ряду, відбувала ся — як пишуть до „Діла“ знад російського кордону — від 2 до 5 мая (н. ст.) у Києві. Перший день посвячено привітам і звідомленням українських студентських груп. З привітів викликали найбільше вражінне промова Жида ст. Нуса, виголошена по українськи, закінчена по старосврейськи, представника української соціал-демо. письменника Винниченка й проф. М. Грушевського. Зі звідомлень видко, що найінтензивніше, з означеною політичною і суспільною за красою, розвивало ся студентське життя у Києві й Петрограді. З університетських міст лише з Москви й Ростова на Дону не було представників українських студентів на зїзді. Потім прийняв зїзд резолюції в справі потреби агітаційної роботи в демократичних верствах суспільности, наслідком занедбання її в передреволюційній епосі, в справі політичного „minimum“ українського студентства, яким являєть ся російська федерація свобідних демократичних республік, в котрій Україна буде свобідною демократичною республікою. Етапом до здійснення сього постулату уважає зїзд негайне здійсненне власними силами національно-територіальної автономії України й пропаганду ідеї федералізму між народами Росії. Юридичну санкцію сього признаєть ся всеросійським Установчим Зборам. Другого й третього дня ухвалено резолюцію про відношення до війни: „мир без анексії і контрибуцій“ на основі нічим необмеженої самоуправи народів. З черги прийнято резолюції в справі відношення до инших націй в обсягу України й між иншими запроєтовано проти заборчих заяв тимчасової польської Ради.

Зїзд українських кооперативних союзів. „Кієв. Мысль“ з 25 (12) квітня доносить: 9-10 квітня відбув ся у Києві зїзд кооперативних союзів України. На зїзд прибули представники кооперативних союзів київської, подільської, катеринославської й полтавської губернії та Кубані. Предсідателем зїзду вибрано Х. Барановського, товаришами Д. Ковалю, А. Сербиненку, секретарями П. Христюка, І. Ігнатієнка. Зїзд розглянув найважливіші й найбільше невідложні питання кооперативного життя, які видвигають нові умовини часу. По рефераті Х. Барановського про „Кооперативне будівництво на Україні“ — зїзд ухвалив такі резолюції, в яких вказуєть ся, що для ділової економічної діяльності кооперативи обєднують ся в союзи (а де зайде необхідність, і в місцеві округні зєднання). Для обєднання культурно-просвітної діяльности кооперативів творить ся культурно-просвітні й організаційні-ревізійні союзи, а на чолі їх для організації й ідейного проводу цілим кооперативним рухом на Україні творить ся центральний український кооперативний союз, членами котрого можуть бути тільки союзи. Фінансово-економічним центром української кооперації повинен бути український кооперативний банк у Києві. Учасниками сього банку можуть бути тільки кооперативні союзи. Далше зїзд признає організацію тимчасового центрального українського кооперативного комітету, що має зачати культурно-просвітну й організаційну працю та негайно приступити до утворення центрального українського кооперативного союзу.

Велике зацікавлення викликала справа видавання народної часописи. Тепер по селах велика потреба популярної доступної газети, що освітлювала б інтереси селян. Зїзд признав необхідним приступити негайно до видавання українськими кооперативними союзами народної популярної української щоденної часописи. Газета буде називати ся „Народня Воля“ і буде понадпартійним органом. Видавання газети поручено центральному українському кооперативному комітетові, котрий має право обєднати ся в сій справі з Українським селянським Союзом. Призвано також необхідним видавати „Вістник української кооперації“, журнал, в котрім розроблювались би й освітлювали питання теорії і практики української кооперації.

В справі підготовки кооперативних робітників зїзд признав, що необхідно завести виклад основних засад кооперації у вищих, початкових і середніх школах, що у вищих школах України повинні бути утворені кооперативні факультети, а зараз катедри кооперації й кооперативні підвідділи у київській комерційній інституті. Центральному українському кооперативному комітетові зїзд поручив звернутися до міністра народної освіти з просьбою, щоб від осени у вищих школах України основано катедри по кооперації й кооперативні підвідділи, причім виклад кооперації треба вести в українській мові. До центрального українського кооперативного комітету вибрано: Мартоса, Ковалевського, Христюка, Барановського, Крижановського, Сербиненка, Степаненка, Стасюка, Филиповича, Галевича.

Український селянський Союз. „Кієвская Мысль“ з дня 24 (11) квітня подає, що на українським селянським зїзді між иншим ухвалено такі резолюції: В кождім селі на Україні повинен організувати ся сільський комітет Українського селянського Союзу. Сільські комітети вибирають своїх представників до повітових і губернських комітетів. Перед загально-українським селянським зїздом, який скликають ся в маю місяці, треба скликати нараду представників повітових комітетів селянського союзу. Представниками на всеукраїнський зїзд можна вибрати не тільки місцевих мешканців, але й особи, що знаходять ся на фронті. Зїзд постановив виклопотати право для таких осіб прибути від армії на зїзд. На закінченні зїзд ухвалив негайно предложити пратителству заборонити продаж і заставу земель, а також усякі інші земельні умови. Крім того предкладаєт ся заборона продажі ліса та всіх багатств, що знаходять ся в надрах землі. Рівночасно з тим зїзд прийняв ухвалу, щоб усі умови в справі продажі землі, фабрик і заводів, заключені по 2 марта с. р., признало правительство недійсними.

Телеграма М. Суковкіна тимчасовому правительству з приводу всеукраїнського зїзду. По скінченню всеукраїнського національного зїзду київський губернський комісар М. Суковкін вислав тимчасовому правительству телеграму, в котрій заявляє, що має приємність посвідчити, що перший національний український конгрес, який зібрав ся у Києві, потвердив спокій на місцях по всій Україні й висловив воленне з приводу зложеної М. Суковкіним заяви, що в справі створення нового ладу української землі тимчасове правительство буде уважати першим голосом голос зорганізованого українського громадянства. „Мене яко представника правительства — доносить М. Суковкін — конгрес просив посвідчити однодушний твердий намір усього зорганізованого українського народу всіма способами піддержувати тимчасове центральне правительство, з котрим українська нація буде йти поруч в справі укріплення вільного демократичного ладу. Предложенне, зроблене мені в сім напрямі предідателем конгресу проф. Грушевським, прийняв конгрес з ентузіазмом. Конгрес признав, що санкція автономії України належить до російських Установчих Зборів; що-ж торкаєт ся організації українського громадянства, українське громадянство вважає своїм обовязком помагати спокійному підготовленню сих Зборів, котрі остаточно порішать питання про способи самоуправи всіх народів Росії. Конгрес признав необхідним утворити у Києві краєву раду та краєвий виконавчий комітет“ („Кієвская Мысль“ з 24 [11] квітня).

Володимира Науменна іменовано помічником попечителя київської наукової округи („Рѣчь“ з 28 (15) квітня).

Київська „Просвіта“. „Кієвская Мысль“ з 24 (11) квітня пише: В неділю 9 квітня відбули ся перші збори нової тимчасової управи відновленого українського товариства „Просвіта“ в Києві, закритого в днях реакції адміністрацією. Предсідателем управи товариства вибрано В. Науменка, товаришем предсідателя Л. Жебуєва, а секретарем Л. Пахревського. Намічують плян діяльности товариства з звязку з переживаним моментом. В недалекім часі скличуть заагалій збори.

Вісти з Києва. Дня 8 мая (н. ст.) відбули ся установчі збори укр. т-ва „Національний Театр“. На засіданні київського товариства природників прийнято проєкт проф. А. Тутковського про основанне „Краєвого українського природничо-історичного й сільсько-господарського Музею у Києві“. Збори „Українського Жіночого Союзу“ у Києві відбули ся 9 мая н. ст. („Діло“).

Збори Українців-адвокатів і членів магістратури й нотаріату відбули ся дня 22 (9) квітня в Українським Науковим Товаристві у Києві („Кієвская Мысль“ з 22 (9) квітня).

Митрополит Шептицький у Києві. На підставі вісток у російській пресі пишуть до „Діла“ знад кордону: Дня 11 мая увечері по засіданні виконавчого комітету Центральної Української Ради відбуло ся урочисте привітання прибувшого до Києва митрополита гр. А. Шептицького. Митрополита вітали проф. М. Грушевський, М. Прокопович, С. Русова й Л. Старицька-Черняхівська. Після виконавчого комітету навідав митрополит гр. Шептицький нараду селян, що відбувала ся того дня в Педагогічнім Музею.

Учительський зїзд у Петрограді, як доносить „Кієвская Мысль“ з 22 (9) квітня, між иншим вислав привіт київському зїздови педагогів-Українців.

Чорноморська Українська Громада. „Утро Россіи“ з 27 (14) квітня в телеграмі зі Севастополя повідомляє: Величний цирк Труцці, що вміщає 10 тисяч народу, переповнений. Естрада прикрашена портретом Шевченка й прапорами України. Се зібрала ся Чорноморська Українська Громада для обговорення свого статута. Головні її вимоги такі: демократична федеративна республіка, автономія України з зукраїнізованою церквою, школою, армією і судом. Для осягнення сеї цілі Громада змагаєт ся піднести національну свідомість народу через закладанне шкіл, бібліотек, читалень, видавання газет і ин. Далше йдуть точки про внутрішню організацію Громади. Ваш кореспондент мав розмову з провідниками українського руху в Криму. „В ріжноплеміннім Криму, — кажуть вони — одно з перших, коли не перше місце, треба дати Українцям. З початку поеволі, а потім і з доброї волі йшли Українці дорогою чумаків на Крим. Дуже багато Українців у флоті, багато їх і в армії, яка тут стоїть. Загальною є думка, що при виборах до Установчих Зборів наші Українці підтримуватимуть тільки тих кандидатів, які на своїм прапорі напишуть: федеративна республіка“. З гарячою радістю зустрінули Українці відомість про заснованне Української Громади.

Справа українзації школи в харківським повітовім земстві. „Рѣчь“ з 28 (15) квітня повідомляє за „Южн-им Краєм“, що на зборах відновленого харківського повітового земства обговорювало ся також питання про українзацію школи. Боротьба думок виникла тільки ізза часу, коли сю реформу мають завести, принципіально-ж ніхто не виступав проти. Підносили ся голоси, що заведенне української мови треба почати в усіх школах, з виймою шкіл у місцевостях з великоруським населенням, уже з початком найближшого шкільного року. У відповідь на закиди, що на 300 учителів українську мову знає тільки 10, прихильники українзації школи казали: „Запросіть учителів з инших губерній, організуйте курси і т. д.“ При голосуванні над сею справою за негайною українзацією школи висловило ся 47, а проти 43 голосів. Потім прийнято таку резолюцію: В осени біжучого року в перших класах шкіл почати науку в українській мові; визначити необхідні засоби на придбанне підручників

в українській мові; просити земську управу покликати учителів, які знають українську мову; заснувати в діті курси для підготовки учителів до науки в українській мові; виасигнувати на се 7250 рублів та просити міністерство просвіти, щоб воно з свого боку виасигнувало необхідні на с'ю ціль суми.

З Чернигова. „Русское Слово“ з 24 (11) квітня доносить: Засідання першого сільського зїзду при участі делегатів жінок тривали два дні. Увагу всіх зосередив реферат про земельну справу губерньського земського агронома Кострова, активного робітника селяньського союзу в 1905 р. Одногосно ухвалено такі резолюції: Приватна власність на землі касується безумовно. Земля переходить у загальне користання тих, хто її оброблює. Користання з земель безплатне. До земельного фонду входять державні, удільні, кабінетні, монастирські, церковні й приватно-поміщицькі землі. Умови й розміри вивласнення приватних земель по подрібнім обговоренню на місцях порішить всеросійській зїзд селяньського союзу. В цілі забезпечення давніх розмірів виробу хліба організують ся земельні поєднавчі комітети, волосні й губерньські, з представництвом у них від власників землі, а також волосні й повітові комітети для подрібного розроблення земельної справи. Зїзд признав необхідним до часу порішення земельної справи Установчими Зборами, в цілі рятуння вітчизни й охорони волі від старих ворогів і Німців, не нарушувати самовільно поміщицьких господарств. Також одногосно прийнято резолюцію: „Піддержувати всіма силами тимчасове правительство в його змаганню побідно скінчити війну, без анексії і контрибуції з боку воюючих народів“. В справі форми правління зїзд одногосно висловив ся за демократичною федеративною республікою.

З Одеси. „К. Мысль“ з 24 (11) квітня доносить, що селяньський зїзд в Одесі крім загальної і аграрної резолюції ухвалив таку резолюцію в українській справі: „Ми домагаємо ся, щоб Установчі Збори потвердили тільки автономію і територію України, а землю ми самі розділимо на Україньським Соймі, бо краще від інших знаємо наші потреби. Правильне порішення земельної справи на Україні можливе тільки при повній автономії і забезпеченню прав інших національностей“. На тім самім зїзді, як доносить „К. Мысль“ з 22 (9) квітня, в справі Установчих Зборів і федеративної республіки виступили Українці з програмовими промовами. Прийнято резолюцію: „Одинокою можливою формою правління в Росії є демократична федеративна республіка, устроена на широкій автономії окремих частей“.

З Одеси. „День“ з 25 (12) квітня доносить, з Одеси під датою попереднього дня, що міністра війни А. Гучкова привітали представники Українців, Поляків, робітничої групи воєнно-промислового комітету та студентства. Гучков сказав, що війну ведець ся для оборони, але не треба розуміти оборони так вузько.

З Житомира. Зїзд учителів Волині, як доносить Київск. Мысль“ з 24 (11) квітня, ухвалив резолюцію про федеративну республіку.

„... а вторая доконала вдову-сиротину“. „Русское Слово“ з 25 (12) квітня в телеграмі з Катеринослава подає: З огляду на те, що народ робив проби скасувати пам'ятник Катерини II, президія виконавчого комітету веліла прибити на пам'ятнику таку табличку: „Пам'ятник має археологічну вартість яко пам'ятка штуки“.

Просьба дворянина Палія. „Утро России“ з 27 (14) квітня доносить: До комісара по ліквідації справ міністерства двору вплинула заява від мешканця полтавської губернії, дворянина Палія, котрий просить скасувати розпорядок Микола II про дозвіл морганатичній жінці вел. князя Павла Олександровича називати ся зі своїм потомством княгинєю Палій. П. Палій підносить, що тільки він є тепер безпосереднім потомком знаменитого гетьмана Палія, борця за визволення України з польської неволі. Тому присвоєння славно-

го назвища особі навіть неросійського походження є образою для його роду.

Програма Дорошенка в справі адміністрації Галичини й Буковини прийнята. „День“ з 29 (16) квітня повідомляє: Іменованій тимчасовим правительством комісар для Галичини й Буковини з правами генерал-губернатора Дмитро Дорошенко відвідав міністра-президента кн. Г. Львова й міністра заграничних справ П. Мілюкова. Розмова обертала ся коло проєктованої реформи адміністрації в зайнятих областях і коло повернення населенню належних йому прав в органах самоуправи, в суді й церкві. Всі пляни нового генерал-губернатора не зустріли ніяких принципіальних закидів з боку міністрів.

Справа повороту галицьких виселенців. „День“ з 26 (13) квітня в телеграмі з Києва подає: Відбула ся нарада Союзу земств у справі повороту галицьких виселенців до їх попередніх місць побуту. В нараді брав участь також новоіменованій комісар для Галичини й Буковини Д. Дорошенко. Представник жидівського „Комітету для жертв війни“ підніс, що для переважної більшости виселенців нема куди вертати, бо жилища зруйновані до підстав, а в збережених випадком будинках нема дахів, вікон і дверей. На нараді виявилось, що число виселенців з Галичини, які тепер розсіяні скрізь по Росії, досягає числа 25.000 людей, в тім доло 10000 Жидів. Нарада признала необхідним поставити на чергу питання про організацію помочи виселенцям при їх поверті, як у дорозі, так і на місці їх поселення. По довгім обміні думок постановлено сформувати спеціальну комісію для справ повороту виселенців, а проєкт у сій справі предложити міністрови заграничних справ П. Мілюкову.

Зїзд трудовиків. Як доносить „Киевская Мысль“ з 22 (9) квітня, на зїзді трудовиків, який відкрив ся в Петрограді, явили ся також делегації українських демократичних партій. На сїм зїзді А. Керенський у відповідь на повітальну промову сказав: „Російську революцію, довершену російським народом, зробив російський народ укупі з демократичним населенням інших національностей Росії: Жидами, Литовцями, Українцями й іншими. Тому не треба забувати, про право тих народностей на широкую самоуправу, на необхідність федерації всіх народностей Росії“.

Домагання народів Росії. Як подає „Діло“, з Петрограду доносить дня 7 н. ст. мая „Киевская Мысль“: На розпорядок президента міністрів Львова зладило міністерство внутрішніх справ зіставленне заяв, які вплинули до правительства від представників різних націй російської держави. Українці піднесли питання про видання акту про допущення української мови в урядуванні всіх державних і суспільних улаждень, про виклади в українській мові на території з більшістю українського населення, про автономію України, про організацію Україньської Ради й про невлученне холмської губернії в склад Польщі. Лотиські вважають необхідним зєдиненне лотиських частей Прибалтійського краю в автономну провінцію. Естонці заявили ся за доконечністю утворення автономічної Естонії. Литовці піднесли питання про необхідність признання правительством автономії Литви й утворення литовського війська. Білоруси заявили ся за необхідністю федеративного устрою Росії; одною з частей федерації була-б Білорусь. Грузини уважають конче потрібним признання національно-територіальної автономії Грузії, націоналізації їх шкіл і автокефалії церкви. Мусульмани заявили ся за потребою утворення свободної національної школи, удержуваної коштом держави й земства, та признанням мусульманам права пропорціональної репрезентації в Установчих Зборах з округів з мішаним населенням. Жиди піднесли питання про прийняття на рахунок держави розходів на удержання жидівських шкіл.

В справі Холмщини. „Киевская Мысль“ з 7 квітня доносить з Москви: Відбули ся збори уроженців і дітячів Холмщини. Центральним питанням було післанне делегації до

тимчасового правительства з просьбою призначити комісара для улагодження холмської губернії та відокремлення її з будучої незалежної Польщі й полишення в складі Росії. Почали ся промови про збереження назвища Малоросії замість України, про польську та жидівську навалу й інше. Різким дісонамом прозвучали промови холмських поступовців Черлюнчакевича та Боднарського, які бороли ся з реакційним напрямом зборів. Промови не мали успіху, проти них свистало духовенство й урядники. Нарешті поступовці мусли залишити збори й утворити самостійну групу для активної боротьби з холмськими реакціонерами.

3 Української Парляментарної Репрезентації. Дня 15 і 16 мая відбули ся у Відні наради повної Української Парляментарної Репрезентації, на яких ухвалено отсі резолюції: В заграничній політиці У. П. Р. заступає погляд, що при ліквідації теперішньої світової війни рішатимуть не тільки успіхи воєнної сили, але також ідеї людськості, політичної свободи, демократії та права самоозначення народів, і стверджує з вдовolenням, що демократичний український народ від віків змагає за здійснення сих ідей і донині — не зважаючи на всі перешкоди й переслідування — зостає ся вірний сим ідеалам. Відповідно до сього У. П. Р. в надходячій сесії австрійського парламенту доложить усіх своїх старань, аби повалити всяку гегемонію одних австрійських народів над іншими яко противну австрійській державній думці й духови часу Європи, яка відновляеть ся, а зате щоб австрійську державу перебудувати на основах дійсної демократії та права самоозначення і самоуправи всіх народів, як в цілі забезпечення існування і дальшого розвитку могутости монархії в змінній Європі, так і для добра всіх націй, що входять у склад держави. Супроти теперішнього правительства гр. Клям-Мартініца У. П. Р. постановляє зайняти в парламенті рішуче становище. В справі російської України ухвалено однодушно: У. П. Р., слідячи з найширшими братерськими почуваннями й найживішим зацікавленням за величнім національно-політичним рухом на російській Україні, вітає його з його силою і політичною зрілістю, з якою він, рахуючи ся з існуючими політичними умовами й даними можливостями, виставив прапор автономії України та вмів зеднати під ним, як усю інтелігенцію, так і найширші народні маси. Почуваючи свою національну єдність з Українцями Росії, У. П. Р. пересилає найвищій національній власті російської України, Українській Центральній Раді, в старинній столиці і серці України, славетнім Києві, братерський привіт українського народу Австрії й висловлює своє глибоке переконання, що ціла українська нація, ступивши раз на певний шлях національного визволення, спільними силами всіх своїх частей осягне загальноукраїнський ідеал повного національного самоозначення.

Українська Центральна Рада відповіла на телеграму польського виконавчого комітету, як доносять з Копенгаги до „Ilustrowan-ogo Kurjera Codzienn-ogo“, ось так: „Українська Центральна Рада вітає бажання Поляків, що живуть на Україні, аби подати руку Українцям в їх праці над відбудуванням вільної України у вільнім союзі народів будучої Російської Демократичної Федеративної Республіки, й готовість спільної праці для нашого спільного й загального добра. Беручи під увагу се бажання Польського Комітету й подаючи руки Полякам, що знаходять ся на нашій Українській Землі, Українська Центральна Рада признає всі горожанські й політичні права всім національним меншостям, що заселяють нашу Україну та признають український народ господарем Української Землі й бажують іти з ним спільно яко вільні з вільними, рівні з рівними. Українська Центральна Рада висловлює так само переконання, що вільний польський народ признає так само в межах етнографічної Польщі всі права також Українцям, що живуть на польській території. Предсідатель Української Центральної Ради Михайло Грушевський“.

Заява київських польських організацій. „Русское Слово“ з 24 (11) квітня доносить з Києва: Київський польський виконавчий комітет, що обєднує 70 польських організацій,

розглянувши на своїм засіданні резолюцію польської Державної Ради в звязку з становищем польського громадянства на Русі, сконстатував, що всі коментарі до резолюцій з боку російського й українського громадянства се вислід того, що вони не звернули у відповідній мірі уваги на ті умови, серед яких прийнято сю резолюцію. З огляду на те, що польська Державна Рада заявляє про своє непохитне бажання піддержати добрі сусідські відносини з Росією, що в справі східних меж вона признає право свободного (?) порішення заінтересованих народностей, комітет стверджує, що резолюція польської державної Ради не протирічить тій позиції польського громадянства на Русі, котру воно займало досі, як у зміслі принципу самоозначення всякої народности, так і загальної польської політики у відносинах до Росії. Разом з тим комітет висловлює думку, що до Польщі не дістали ся у повноті вістки про осягнені в Росії по перевероті завоювання на полі рівноправности національностей.

Польський національний клуб. „К. Мьель“ з 21 (8) квітня доносить: У Києві зорганізував ся польський національний клуб, цілю засновання якого є змагання до обєднання всього польського населення під гаслом незалежности польського королівства, відбудованого з польських земель, які входять у склад Росії, Австрії та Прусії з виходом до моря. Межі будучої незалежної польської держави має установити міжнародній конгрес при участі представника польського народу. А що торкасть ся внутрішнього ладу обновленої польської держави, порішення сього належить виключно компетенції будучих Установчих Зборів. Поляків, що живуть на Україні і є корінними мешканцями сього краю, хоч і не є його господарями, все-таки закликають ся нести політичну громадянську й культурну роботу в користь краю. Разом з тим Поляки основою спільного життя з іншими національностями, які заселяють сей край, уважають принцип вільного самоозначення кожної з тих національностей. Притім Поляки заявляють, що до змагань братнього українського народу, який підготовляє своє національне, культурне й політичне відродження, Поляки відносять ся з повною симпатією (?). В склад президії нового клубу увійшли: Фрич, Єзерський, Садовський, Васілевський і Заремба.

Нема ні царів ні міністрів. У 18 ч. „Розваги“ (Фрайштадт) читаємо: Один з полонених нашого табору дістав картку від родичів з Полтавщини, писану вже по революції. В тій картці між іншим пишуть: „Повідомляю отсим, що тепер ми вже не козаки, не крестяне й не дворяне, а всі рівні горожане є й маємо казати всю неправду, яку бачимо. Маємо казати, що Шевченко казав: „На що нам царі, на що нам попи“. Завертаєть ся вся рідна Україна, свобода слова й печаті — все, все... Тепер побачать і сліпі люде — уже нема у нас ні царів, ні міністрів, ні поліції. Все балакають, що добре буде, а буде, Бог знає, як!“

Привіт виділу тов. „Просвіта“ у Відні У. Ц. Р.: Українське товариство „Просвіта“ у Відні з одушевленням вітає повстання „Української Центральної Ради“ у Києві та бажає їй найкращих успіхів у змаганнях визволити цілий український народ.

Нам пишуть з Парижу через редакцію „Revue Ukrainienne“ в Льозанні: „Українська пісня і думка лунає в Парижі, як за старої Української Громади. Недавно зібрало ся тут вісім ширих Українців, а між ними й три жовніри з російського експедиційного корпусу у Франції та, порадивши ся, ухвалили розпочати сяку-таку можливу під сучасну хвилю діяльність. Усі зібрані цілком свідомі патріоти Неньки-України, правдиві запорозькі козаки. Завтра у неділю 22 квітня наше зібрання. Присутні пошанували піснею й братерськими споминами пам'ять умершого товариша, широго Українця, Івана Тютюника (партійне назв. „Тарас“), що упокоїв ся після тяжкої хвороби в Канне (Cannes). Товариші з великим інтересом стежуть за подіями на Україні та чекають нової зорі Вільної України! Дякуємо за надіслану літературу й рідні газети. Не забувайте й на далі! Вітаємо всі шановних братів-Українців. Ваш Т. Я.“

Губернський селянський зїзд у Києві. За „Кіевск-ою Мыслью“ з 12 мая доносить „Дїло“: Учора увечері в помешканню Педагогічного Музею закінчив ся губернський селянський зїзд, скликаний Українським Селянським Союзом для виборів депутатів з київської губернії до ради селянських депутатів у Петрограді. Зїзд відбував ся два дні. На зїзд прибуло 225 представників селян. Головою зїзду вибрано Христюка, заступником внука Тараса Шевченка — М. Шевченка. Зїзд прийняв текст інструкцій для депутатів і вибрав 17 депутатів.

Українська народня партія. Як доносить „Кіев. Мысль“ з 25 (12) квітня, основана літ 15 тому назад українська народня партія недавно скликала до Харкова свій зїзд, вибрала центральний комітет і видала декларацію, в якій стоїть між иншим ось що: Український народ повинен бути рівноправним серед вільних і культурних народів світа — се наше перше й останнє слово. Російське поступове громадянство все було уважливе до інтересів польського народу й відносило ся байдуже, деколи неуважливо, а то й ворожо до домагань українського народу. Польському народови обіщували мову, незалежність, а що торкаєть ся українського, не згадали навіть про автономію. Великий 30-мільоновий український народ домагаєть ся: В російській державі не повинно бути державних і недержавних націй, російська держава повинна бути свободним, дружнім союзом свободних народів, повинна бути перебудована на федеративних основах. Для того, щоб вселити до себе довіре українського народу й недержавних націй Росії, тимчасове правительство повинно негайно виступити з декларацією, обіцяючи українському народови й иншим недержавним націям ті свободи, які оповіщено для польського народу. Необхідно негайно утворити українські легіони по цілій Україні. Всі українські поступові партії повинні зробити між собою бльок і взяти в свої руки провід українського народнього життя, не нарушуючи миру з поступовими організаціями инших національностей, що живуть на Україні.

Провокатори. „Русское Слово“ з 27 (14) квітня доносить з Києва: В Кролевіці, чернігівської губернії, арештовано й посаджено до тюрми власника аптечного складу Йосифа Барановського. Барановський під прибраним іменем Благовіщенський працовав у київській охрانی при Спиридовичеві й Кулябкові та видавав с. р. і членів української „Спілки“.

— В дальшій списі провокаторів находимо імя Е. Худяка, козака, студента психоневрологічного інституту, що доносив на українські земляцтва („Кіевская Мысль“ з 24 (11) квітня).

— В опублікованім першім списку помічників волинської губернської жандармерської управи, як доносить „К. Мысль“ з 22 (9) квітня з Житомира, є Макар Козубський, селянин з села Дермані, дубенського повіту, власник малої торгівлі близько дерманської церковно-учительської семінарії. Прибране імя Михайлов. Мав слїдити за українофільською „мазепинсько-сепаратистичною“ організацією.

В справі Установчих Зборів. „День“ з 25 (12) квітня доносить про комісію для вироблення виборчого закону до Установчого Зібрання, утворену радою робітничих депутатів. На засіданню з 31 марта Комісія відкинула пропозицію знизити вік виборців до 19 літ, мотивуючи се тим, що Установчі Збори мусять користувати ся повагою й тому люде молодші 20 літ не повинні брати участі у виборах. Комісія признала необхідним, щоб армія, яка знаходить ся поза фронтом голосувала разом з цивільним населенням, не виділяючи ся в окрему курію. Але ті часті армії, що стоять на фронті, повинні голосувати окремо від цивільного населення. Вибори на фронті мають відбувати ся по корпусам, причім треба установити, щоб один депутат припадав приблизно на такеж саме число виборців, як і в цілій країні.

Вільна Україна. Під сим заголовком помістила „Deutsche Warschauer Zeitung“ велику передовицю у 112 ч. (з 25 квітня). Зазначивши, що наймогутнійшим ступнем, котрий дав нинішню силу Росії, може не так були завоювання Ро-

сії, як переяславський договір (бо завойовано Україну властиво по битві під Полтавою), автор статі виступає проти всякої несерйозности в трактуванні української справи. Вказавши на число й ролу українських депутатів у першій і другій Думі, на українську маніфестацію в Петрограді й домагання Українців (за „Русск-ою Волею“), вкінці за розпорядок Мануйлова в справі українського шкільництва й підчеркнувши на підставі сих фактів живучість України, кінчить автор статю: „А ми, Німці, при безпечности нашого східного фронту, якою тішимо ся завдяки побідам нашого Гінденбурга, маємо можливість приглядати ся сьому розвиткови, хоч і з найбільше напруженою увагою, все-таки зі спокоем і з повною надією“.

Бібліографія.

Osteuropäische Zukunft, ч. 8. Зміст: др. Фальк Шупп. Український сьінкс; Фридрих Майнгард. Добруджа; др. фїл. Герман Штайнерт. Плавба по ріці Мемель; др. Карль Леонгард. Головне про німецьку політику водних шляхів; Кляра Кербер. Австрійська своєрідність; Записки; Вісти з товариств.

До відома всім полоненим.

Адміністрація видань С. В. У. сповіщає отсим полонених про збільшенне цїн на деякі видання, а саме:

1. Біблія на укр. мові коштує тепер 6 К. —
2. Біблія на російській мові (маємо їх дуже мало і більше тримати не будемо) 7 К. —
3. Укр. Деклямаціатор „Розвага“ 5 К. 50 с.

Звертаємо ще раз увагу полонених на те, що тепер всі книжки дозволені в Росії, отже радимо бергетти придбані книжки, не нищити їх, а складати з них бібліотечки, які кожен полонений повинен привезти до дому до свого села. Такі бібліотечки мають ся й готові на складі видань Союзу визв. України, звідкиля їх кожен може виписати за суму, починаючи від 10 корон.

Крім того рекомендуємо такі видання:

- Л. Цегельський. Русь-Україна і Московщина
Росія, коротка історія України з картою Укр. . . 80 с.
- Проф. М. Грушевський. Як жив укр. нарід . . . 50 „
- Т. Шевченко. Кобзарь. Вибір поезій . . . 1.— „
- Заклинський. Що треба знати кождому укр. . . 30 „
- В. Дорошенко. Українство в Росії (новійші часи) 1-20 „
- В. Будзиновський. Як Москва нищила Україну 60 „
- О. Кобець (полонений). На Тарасовій могилі
(з малюнками) . . . 50 „
- В. Гнатюк. Національне відродженне австро-угорських Українців . . . 80 „
- Проф. М. Грушевський. Про українську мову і українську школу . . . 50 „
- М. Порш. Про автономію України . . . 55 „
- І. Свідерський. Економічні нариси . . . 65 „
- І. Котляревський. Наталка Полтавка . . . 55 „
- Гр. Квітка-Основяненко. Перекотиполе . . . 45 „
- Демократична республіка (виданне Р. У. П. з 1905 р.) . . . 30 „
- Артистичні листівки, з малюнками маляра Ждахи, серія 10 карток . . . 1-90 „

Звертаємо увагу всіх полонених, що гроші за книжки треба посилати наперед, бо не вільно висилати полоненим книжок накладною платою.

Зміст: М. Троцький. Нове міністерство в Росії. — М. Лозинський. Житте і діяльність Івана Франка. І, II. — Голоси російської преси про українську справу. — Творенне українського війська й Українська Центральна Рада. Ю. Будяк. Хмара. — Всеукраїнський національний зїзд у Києві. — Василь Лукчи. Із споминів мого життя. — Резолюції української с.-д. конференції. — Вісти.

Відповідає за редакцію: Микола Троцький.
З друкарні Адольфа Гольдшавена у Відні.